

Київський національний торговельно-економічний університет
Кафедра міжнародногоцивільного такомерційного права

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ВИКОНАВЧИЙ ПРОЦЕС: ПОНЯТТЯ ТАХАРАКТЕРНІ РИСИ

Студента 2 курсу, 6мгрупи,
спеціальності081(Право)
спеціалізації (Цивільне право
та процес)

Кизимчук
Юлії Вячеславівни

Науковийкерівник
к.ю.н.
професор

Фурса
Євген Іванович

Гарант освітньоїпрограми
д.ю.н.

Примак
Володимир Дмитрович

Київ 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ	7
1.1. Виконавче провадження та його особливості	7
1.2. Виконання рішень судів та інших органів в умовах змішаної системи виконання.....	20
РОЗДІЛ 2. ХАРАКТЕРНІ РИСИ ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ	31
2.1. Організація виконавчого провадження в зарубіжних країнах.....	31
2.2. Проблематика виконавчого процесу України	42
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що кожна фізична або юридична особа після порушення її майнових і немайнових прав звертається до суду для припинення правопорушення і відновлення порушеного права, однак юридичне визнання порушеного права в суді, ще не означає його фактичне відновлення. У зв'язку з цим, актуальним є питання подальшого фактичного відновлення порушених майнових прав стягувача, яке покладається на органи та осіб, які здійснюють примусове виконання рішень судів та інших органів. Отже, дослідження встановленої системивиконання судових рішень та особливостей виконавчого провадження є необхідністю зумовленою підвищенням довіри до судової влади, а також ефективності судової влади та дії права в цілому.

Дослідженням реформи примусового виконання рішень судів та інших органів, а також проблемі питання, які виникають під час реалізації повноважень органами примусового виконання рішень розглядалися у працях М. Селезньова [57], С. Фурси[32], С. Шкляра [70], С. Короед[31].

Конституцією України встановлено, що кожному гарантується право на судовий захист, а судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Ця основоположна концепція кореспондуються з п. 1 ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – ЄКПЛ) в інтерпретації практики Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ), який регламентує право на справедливий судовий розгляд. Отже, ефективність системи виконання судових рішень є і науковою, і прикладною задачею, без вирішення якої неможливо забезпечити і конституційні, і міжнародно-правові гарантії доступу до правосуддя, а належний рівень практики виконавчого провадження сприяє підвищенню довіри до судової влади, ефективності судової влади та дії права в цілому.

Упродовж декількох років в Україні активно став обговорюватися стан виконання судових рішень. Статистичні дані про стан виконання в Україні судових рішень, на жаль, є невтішними. Більше ніж половина рішень, які набули законної сили, так і залишаються невиконаними. Причини такого явища найрізноманітніші: це й значне перевантаження державних виконавців, і низький рівень їх оплати праці, що зумовлює дефіцит кваліфікованих кадрів в органах Державної виконавчої служби, і недосконалість чинного законодавства тощо.

Тому постало питання реформування сучасної виконавчої служби у тому числі й шляхом запровадження інституту приватних виконавців, аналогічного тому, що існує в країнах Європи. Адже особа, яка звертається з позовом до суду, має на меті не лише отримання позитивного судового рішення, але й реального захисту свого порушеного права чи інтересу шляхом виконання такого рішення.

Проте варто зауважити, що запровадження інституту приватних виконавців є досить складним і вимагає виваженості в прийнятті рішень й поетапності їх втілення.

Тема виконавчого процесу досліджувалася багатьма науковцями, що означає дійсно важливе значення дослідження цієї теми, зокрема такими: С. Фурсою [32], Є. Фурсою [66], С. Щербак [41], Л. Крупною [43], Ю. Білоусовим [36], Б. Гуком [41], О. Снідевич [70], та іншими.

Метою роботи є комплексне вивчення теоретичних і практичних проблем виконавчого процесу. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- розглянути виконавче провадження та його особливості;
- дослідити виконання рішень в умовах змішаної системи виконання;
- розглянути організацію виконавчого процесу в зарубіжних країнах;
- визначити проблемні аспекти виконавчого процесу;
- розглянути можливості удосконалення механізму здійснення виконавчого процесу.

Об'єктом дослідження обрано суспільні відносини, що виникають при реалізації повноважень органами примусового виконання рішень.

Предметом дослідження - норми права, що регулюють порядок виконавчого процесу та судова практика, а також теоретичні положення, що містяться в опублікованих наукових працях з теми, що висвітлюється в роботі.

Методологічну основу дослідження формує сукупність методів пізнання правових явищ і процесів, в тому числі діалектичний, формально-логічний та функціонального аналізу, порівняльного правознавства, а також техніко-юридичний.

Зокрема, методи аналізу і узагальнення дозволили виявити основні підходи до розуміння змісту виконавчого процесу. Метод порівняльного правознавства застосовувався для вирішення ряду практичних питань, направлених на удосконалення законодавчої регламентації виконавчого процесу. Техніко-юридичний метод використовувався при оцінці норм, що складають предмет дослідження і обґрунтуванні рекомендацій щодо вдосконалення правового-регулювання виконавчого процесу.

Наукова новизна дослідження полягає в сукупному дослідженні проблематики виконавчого процесу, яка стала актуальною після запровадження змішаної системи примусового виконання рішень судів та інших органів, а також дослідження встановленої системи примусового виконання в зарубіжних країнах та умови виконання рішень судів та інших органів в змішаній системі примусового виконання.

Окремі положення випускної кваліфікаційної роботи викладено у статті «Державні і приватні виконавці: порівняльні аспекти», що опублікована у збірнику наукових статей «Цивільне та комерційне право: виклики сьогодення». К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. С. 84-90.

Практична цінність полягає у тому, що дослідженні питання у багатьох аспектах доповнюють наукові знання у сфері примусового виконання в умовах змішаної системи. Результати даної роботи можуть бути використані при

підготовці узагальнюючих праць, при підготовці лекційних занять та спецкурсів у вищих навчальних закладах.

Структура роботи обумовлена метою і предметом дослідження та авторським підходом до розгляду обраної теми. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, які включають в себе чотири підрозділи, висновків та пропозицій, списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 74 сторінки, із яких основна частина роботи займає 66 сторінок. Список використаних джерел складається з 75 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ПОНЯТТЯ ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ

1.1. Виконавче провадження та його особливості

Будь-який цивільний процес по справі повинен завершуватися реалізацією судового рішення, що набрало законної сили. Саме на «стадії виконання» відбувається реальний захист прав, обов'язків, охоронюваних законом інтересів, підтверджених рішенням суду. Цей етап безумовно має таке ж важливе значення як і етап визначення прав і обов'язків. Адже реальне виконання судового рішення є, перш за все, показником справедливого вирішення конфлікту, життєвості застосування судом закону, авторитетності правосуддя та важливим механізмом впорядкування суспільних відносин.

Перш за все, необхідно розпочати з визначення поняття виконавчого провадження, відтак виконавче провадження традиційно розцінюють як завершальну стадію судового провадження, але у виконавчому провадженні виконуються різні акти, отже це свідчить про те, що лише частина виконавчих проваджень пов'язана з судовими рішеннями. В Україні рішення суду може виконуватись як у добровільному, так і у примусовому порядку. Сторонами виконавчого провадження є стягувач і боржник. Стягувачем є особа, на користь чи в інтересах якої видано виконавчий документ.

Ефективність функціонування судової системи напряму залежить не тільки від справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення справ, а й від забезпечення відновлення порушеного права чи інтересу. В цьому контексті виконання рішень судів та інших органів доцільно вважати найважливішою ділянкою юридичної практики, яка характеризує ефективність правового регулювання суспільних відносин. У зв'язку з цим важливого значення в механізмі такого регулювання набуває інститут виконавчого провадження.

Як завершальна стадія судового провадження виконавче провадження у спрощеному вигляді завжди сприймається як дії з відібрання у боржника коштів

та іншого майна [58]. Але це не зовсім так. Визначення виконавчого провадження сьогодні закріплено в законодавстві – ч. 1 ст. 1 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII визначає його як сукупність дій визначених законом органів і осіб, які спрямовані на примусове виконання рішень та які проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, які визначені Конституцією України, Законом України «Про виконавче провадження», іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню [4]. При цьому в самому визначенні закладено два взаємодоповнюючі трактування виконавчого провадження:

- як завершальна стадія судового провадження, що, на наш погляд, є зайвою і не зовсім відповідною характеристикою виконавчого провадження ;
- як примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), а ця ознака є абсолютно правильною.

На наш погляд, у виконавчому провадженні слід виділяти наступні стадії виконавчого провадження:

- порушення;
- підготовку до вчинення виконавчих дій;
- вчинення виконавчих дій;
- завершення виконавчого провадження.

Ці стадії є аналогічними для різних видів процесів (цивільного, адміністративного, кримінального, господарського).

Держава, яка є гарантом прав та свобод фізичних та юридичних осіб не обмежується лише фіксацією прав, а має зобов'язання зосередити увагу на їх здійсненні і тому гарантує реалізацію безспірних прав, що виникають з судового рішення. Як зауважує С.С. Чабан безпосереднє здійснення захисту суб'єктивних прав відбувається шляхом постановлення судового рішення та подальшого його виконання. Таке рішення зумовлює виникнення певних правовідносин, які

санкціоновані судом як органом правосуддя. Ці відносини існують в процесі виконання судового рішення [68, с. 253].

Виконавче провадження як правове явище головним чином вивчалось представниками науки кримінального та цивільного процесу, які, як правило, під ним розуміють особливого роду діяльність, спрямовану на досягнення визначеного результату, що відображений в правозастосовному акті судового органу, завершальну стадію відповідного виду судочинства. Деякі правознавці вводять в науковий обіг термін «виконавче право», предметом якого є суспільні відносини, спрямовані на примусове виконання судових актів і актів інших органів (посадових осіб).

Виконавче провадження є однією з найбільш важливих стадій будь-якого виду процесу, оскільки правовий конфлікт не буде вважатися повністю врегульованим шляхом винесення судового акту, фактичне відновлення порушених прав буде здійснюватися на стадії виконавчого провадження. Сам Аристотель в своїй класичній праці «Політика» стверджував, що «Не було б ніякої користі в правосудді, якщо б рішення суду не виконувалися ... » [29, с. 230].

Багато вчених вказують на глибокий взаємозв'язок виконавчого провадження та механізму реалізації суб'єктивних прав людини. Наприклад, М. Ю. Челишев говорить про виконавче провадження як про заключну стадію реалізації суб'єктивного права. Зокрема, автор вважає, що суб'єктивне право в процесі своєї реалізації проходить три етапи:

- виникнення суб'єктивного права в сфері матеріального права;
- його підтвердження в процесуальному праві;
- примусове здійснення у виконавчому провадженні [69, с. 56-60].

Однак, таку концепцію варто сприймати в контексті винятків або, скоріш за все, як ускладнення в процесі правоволодіння, інакше, кожне матеріальне право проходило б ці стадії, а це нереально. Тобто на практиці виникають ситуації, коли право порушується, але це винятки із загального правила, а не саме правило.

Виконавче провадження вінчає собою процедуру відновлення законності і порушених прав за більшістю справ. Без виконання судові акти, акти інших органів і посадових осіб втрачають сенс, а порушені права і законні інтереси залишаються відновленими. Тому можна говорити, що виконавче провадження – це найважливіший і заключний етап шляху відновлення порушених прав і свобод, коли боржник добровільно не виконує рішення.

Слід зауважити, що серед вчених відсутня єдність щодо визначення поняття виконавчого провадження. Водночас, правильне розуміння цього терміну, його відмежування від інших категорій дозволить усунути колізії та прогалини у законодавстві, вирішити питання про віднесення інституту примусового виконання рішень до певної галузі права або визнати його міжгалузевим, що позитивно вплине на практику застосування чинного законодавства.

Слід зауважити, що формування інституту виконавчого провадження розпочалося з давніх давен. На території України законодавче оформлення даний інститут отримав в середині XIX століття завдяки прийняттю різноманітних уложень та статутів судочинства. Так, наприклад, цей термін з'явився у Статуті цивільного судочинства в 1864 році, у ст. 896 якого було встановлено правило, за яким при неможливості зобов'язаної сторони повернути виправданій стороні отримані з відсудженого маєтку доходу чи сплатити шкоду та судові витрати, чи не зможе визначити суму присудженого стягнення, то виправдана сторона може встановити цю суму в порядку виконавчого провадження.

З початку XX століття в науковій літературі почали з'являтися перші визначення виконавчого провадження. Так, наприклад, Е. В. Васьковський зазначав, що прийняття заходів по здійсненню вимоги позивача до відповідача, визнаного судом правомірною, утворює провадження по виконанню рішень або виконавче провадження [37, с. 297].

На сьогодні серед теоретиків права точаться запеклі дискусії щодо правильності ототожнення термінів примусового та виконавчого провадження. Вважаємо за необхідне зауважити хибність підходу, за яким ці терміни не ототожнюються, адже специфікою реалізації судових рішень чи рішень відповідних органів є те, що їх необхідно виконувати, а значить для цього має бути застосований примус, якщо не має згоди на добровільне рішення після набрання ним законної сили. Більш того, отримання добровільної згоди на виконання рішення після відкриття виконавчого провадження вже є результатом застосування такого примусу (психологічного). Водночас, якщо підходити до виконавчого провадження як сукупності правових норм, які регулюють виконавчі правовідносини, то термін «виконавче провадження» не буде тотожним терміну «примусове виконання». В будь-якому разі «примусовість» слід відносити до однієї з основних ознак виконавчого провадження.

Б. М. Гук зауважує «виконання рішень представляє собою не що інше, як діяльність уповноваженого органу чи його посадової особи по реалізації юрисдикційних рішень, формою застосування правової норми з використанням механізму правового регулювання у вигляді процесуального примусового впливу на зобов'язаних осіб» [41, с. 102]. Вчений вважає, що його суть полягає в активних діях з використанням засобів державного примусу, санкціонованого державою, у випадках ухилення винної особи від виконання своїх зобов'язань. Як вид юридичної діяльності, виконання характеризується певним порядком його здійснення, який повинен забезпечити найбільшу ефективність здійснення тих або інших юридично значущих дій. На цій підставі автор пропонує підходити до виконання судового рішення як до виконавчого процесу. Це пов'язано з тим, що у ньому послідовно у примусовому порядку реалізуються рішення з метою досягнення кінцевого позитивного результату – реального відновлення вже захищеного судом або іншим органом порушеного права чи інтересу. Водночас, вчений зауважує, що виконавчий процес можна ототожнити з виконавчим провадженням, але із застереженнями, однак змістовно ці застереження не розглядає.

Також, Гук Б.М. висвітлив поняття виконавчого процесу наступним чином «Розглядаючи виконання, як виконавчий процес, його можна ототожнювати з категорією «процедура», що у праві означає певний порядок, послідовність вчинення дій для досягнення певного результату. Процедура – це офіційно встановлений або прийнятий за звичаєм порядок у веденні, обговоренні, розгляданні, оформленні, виконанні будь-яких справ управлінського чи юридичного характеру. Зіставляючи категорії «процес» і «процедура», можна стверджувати, що процедура є формою процесу, у якій реалізуються норми матеріального права. Оскільки в процедурі виконання використовуються не тільки норми матеріального, але й процесуального права, то виконання має вигляд процесу» [41, с.102].

Щербак С.В. поняття виконавчого процесу описала наступним чином «Під виконавчим процесом слід розуміти врегульовану нормами законодавства про виконавче провадження діяльність органів державної виконавчої служби та інших суб'єктів виконавчого процесу, здійснювану в особливій процесуальній формі, та спрямовану на забезпечення примусового виконання рішень судів та інших юрисдикційних органів, а також реальне поновлення прав фізичних та юридичних осіб шляхом застосування заходів примусового виконання [41, с. 15].

На думку Е. Ш. Алімової виконавче провадження – це завершальна відносно самостійна стадія процесу, яка здійснюється судовим приставом-виконавцем під контролем суду, за допомогою здійснення процесуальних дій, спрямованих на примусове виконання виконавчих документів, які вступили в законну силу [30, с. 14]. Вчена зауважує, що виконавче провадження не є обов'язковою стадією, настає при невиконанні в добровільному порядку судових актів та інших виконавчих документів, які вступили в законну силу. Тобто для його настання необхідна наявність певних юридичних фактів. Таким чином, Е. Ш. Алімова підходить до виконавчого провадження як до однієї з стадій судового процесу. Ця позиція була характерна доти, доки існували судові

виконавці, які входили до складу суду і виконували лише рішення судів, а тепер їх структура і повноваження істотно змінилися.

С. С. Чабан, при дослідження поняття виконавчого провадження веде мову як про стадію так і про етап [68, с. 253]. При цьому вчений зауважує, що «будучи однією зі стадій процесу, виконавче провадження здійснюється в межах процесуальних правовідносин: порядок діяльності органів виконання визначений законом, заінтересованим особам забезпечена можливість участі у виконавчому провадженні, їм надаються при цьому певні процесуальні права» [69, с. 254]. На думку вченого виконавче провадження - це «стадія, яка завершує усю діяльність суду по захисту законних прав та свобод, охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб, що знайшли своє підтвердження у рішенні суду чи акті іншого юрисдикційного органу» [69, с. 255].

Слід зазначити, що виконавче провадження як стадія юридичного процесу включає в себе низку підстадій. О. А. Пашинін під стадією виконавчого провадження пропонує розуміти «сукупність взаємообумовлених комплексів процесуальних дій державного виконавця, інших суб'єктів виконавчого провадження, спрямованих на досягнення певної процесуальної мети (у більшості випадків - з приводу примусової реалізації виконавчих документів)» [53, с.119].

Ю. В. Білоусов до них відносить наступні:

- відкриття виконавчого провадження;
- підготовка до примусового виконання рішення;
- примусове виконання;
- закінчення та відновлення виконавчого провадження [34, с. 3].

Щодо стадій серед вчених також відсутня єдність. О. А. Пашинін окремими стадіями виконавчого провадження вважає наступні:

- пред'явлення виконавчого документа для примусового виконання;
- відкриття виконавчого провадження;
- самостійне виконання рішення боржником;
- застосування заходів примусового виконання до боржника;

– завершення виконавчого провадження [53, с. 119].

Л. В. Крупнова виокремлює стадії адміністративної процедури здійснення виконавчого провадження, до яких відносить стягнення виконавчого збору; з'ясування майнового стану боржника; звернення стягнення на майно боржника; оцінка майна боржника; реалізація майна боржника [43, с. 41].

Досить часто в науковій літературі виконавчий процес ототожнюють з поняттям процедури. В переважній більшості словників [51, с. 558; 36, с. 1179] термін «процедура» розкривається як офіційний порядок дій (офіційно закріплений, встановлений чи ustalений), виконання, обговорення, оформлення чого-небудь; послідовність операцій. Автор приєднується до цієї позиції, отже процедура виконавчого провадження закріплена в Законі і виконавці зобов'язані її дотримуватися і у відповідності до неї діяти.

А. В. Басов дає визначення терміну «юридична процедура» - офіційно встановлений порядок виконання певної діяльності [33, с. 27]. Н. В. Галіцина вказує, що з правової точки зору, процедура – це регламентований юридичною нормою порядок дій або регулювання відповідних суспільних відносин у сфері правозастосування [39, с. 166].

Зіставляючи категорії «процес» та «процедура», процедуру можна вважати формою процесу, у якій реалізуються норми матеріального права. На думку Б. М. Гука в процедурі виконання використовуються не тільки норми матеріального, а й процесуального права, тому виконання має вигляд процесу [41, с. 102].

Д. П. Фіолевський пропонує вважати виконавче провадження сукупністю дій та правовідносин, що виникають між учасниками процедури примусового виконання рішень [67, с. 7]. Проте у цьому визначенні об'єднано дії та правовідносини, що є неправильним з логічної точки зору. Досить часто можна зустріти визначення, за яким виконавче провадження – це діяльність (під якою розуміється сукупність процесуальних (процедурних) дій органів та відповідних осіб (передусім державних та приватних виконавців), а також інших учасників виконавчого провадження, яка спрямована на реалізацію юрисдикційних

рішень, що визначені законом, у передбаченій процесуальній формі [35, с. 11]. Окрім цього, Ю. В. Білоусов зазначає, що виконавче провадження є процесуальною формою, котра гарантує примусову реалізацію рішення суду та інших юрисдикційних органів, реалізацію підтвердження ними прав та обов'язків суб'єктів матеріальних правовідносин [35, с. 15].

Окрім Ю. В. Білоусова виконавче провадження як діяльність відповідних органів визначає багато вчених. Так, наприклад, І. М. Вставська пропонує розуміти під виконавчим провадженням юридичну діяльність, яка відбувається поза рамками судового процесу та вимагає цілісного правового регулювання і підпадає під сферу дії органів виконавчої влади, покликану забезпечувати примусове виконання актів різних юрисдикційних органів [38, с. 15]. Подібною є і позиція О. В. Ісаєнкової, яка вважає, що виконавче провадження є діяльністю судових приставів-виконавців та інших учасників правовідносин, яка складається в процесі реалізації судових виконавчих листів та інших виконавчих документів, за допомогою державного примусу [47, с. 14].

Н. Я. Отчак пропонує визначити виконавче провадження як сукупність дій органів і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), які здійснюються на підставах, у спосіб та в межах повноважень, визначених Законом України «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами, виданими відповідно до цього Закону та інших законів, а також рішеннями, що відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню [52, с. 183].

Окремі науковці стверджують, що виконавче провадження слід розглядати як сукупність правових норм, що регулюють умови та порядок виконання рішень судів та інших органів чи посадових осіб, які підлягають примусовому виконанню у разі їх невиконання добровільно [70, с. 5], що нам представляється не зовсім вдалим визначенням.

Б. М. Гук пропонує у вузькому розумінні до виконавчого провадження підходити як до комплексної виконавчої процесуальної діяльності спеціально уповноважених органів та посадових осіб [70, с. 103]. При цьому автор дає й

інше визначення: «це сукупність правових норм, які регулюють організаційно — правові засади примусового виконання рішень, а також процесуальні правовідносини учасників юридичного процесу по реалізації рішень судів та інших органів (посадових осіб)» [41, с. 104].

І. Б. Морозова під виконавчим провадженням розуміє встановлений законом порядок примусової реалізації актів юрисдикційних органів, що має своєю метою забезпечення реального захисту порушених чи оскаржених суб'єктивних матеріальних прав або охоронюваних законом інтересів [49, с. 3].

На думку Ю. А. Свіріна, виконавче провадження можна визначити як особливий інститут екзекватури, тобто процес примусового виконання судових актів, а також актів інших органів і посадових осіб, яким законом надано повноваження покласти на учасників майнового обороту обов'язки про передачу іншим учасникам (громадянам, організаціям або до відповідних бюджетів) грошових коштів та іншого майна, або за вчинення в їх користь певних дій, або за утримання від вчинення дій [59, с. 34].

Значимість виконавчого провадження має узгоджуватися й завданнями судочинства. Так, згідно з ст. 2 ЦПК України від 13.08.2020 № 1618-IV завданням цивільного судочинства є розгляд і вирішення цивільних справ з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави [17]. Подібними є завдання і визначені в ст. 2 ГПК України від 16.08.2020 № 1798-XII, але вони стосуються сфери господарської діяльності та справ, віднесених до юрисдикції господарського суду [1] та в ст. 2 КАС України від 15.08.2020 № 2747-IV щодо захисту від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [2]. Згідно з ст. 2 КПК України від 11.09.2020 № 4651-VI завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження [3].

Із завдань прямо випливає необхідність встановлення судами об'єктивної істини по розглянутих справах. Однак при цьому не завжди буде досягнуто

результатів судового розгляду з позиції мети судочинства - відновлення порушених прав заявника, гарантованих Конституцією. Відповідно правова держава не може існувати в повній мірі без потужного і ефективного механізму реалізації судових рішень, який знаходить свій прояв в інституті виконавчого провадження.

Водночас слід звернути увагу на позицію А. К. Сергун. На думку вченої що «виконавче провадження може вестися і не в зв'язку з розглядом справи в суді, тобто не як стадія судового процесу» [60, с. 89]. Дійсно, за чинним законодавством можуть виконуватися в примусовому порядку акти й інших органів, зокрема: рішення третейських судів, виконавчі написи нотаріусів, рішення ряду державних чи недержавних органів. Примусове виконання таких актів не утворює стадії судового процесу, оскільки такого взагалі не було, він не порушувався і не вівся.

Говорячи про співвідношення понять «судовий процес» і «виконавче провадження», також слід зазначити, що в процесі виконавчого провадження первинний конфлікт, основна юридична справа як така не вирішується. Це питання вирішене або в процесі судочинства, або в процесі діяльності різних інших органів. Йдеться про те, що в процесі виконавчого провадження частіше за все не виноситься державно-владне рішення про застосування відповідної санкції в традиційному розумінні цього слова. Однак саме в процесі виконавчого провадження з'являється можливість реалізації санкції, законних прав і інтересів громадянина, юридичної особи, держави, чії права порушені. В ході виконавчого провадження може прийматися рішення про застосування заходів державного примусу, наприклад, бути обмеженим право боржника на виїзд з країни, стягнуто виконавчий збір, арештовано майно тощо.

При цьому слід ще раз зазначити, що з представниками науки цивільного, господарського, адміністративного та кримінального процесу, які відносять виконавче провадження до останньої стадії цих видів судочинства, можна погодитися лише з точки зору загальної концепції необхідності виконання (примусового виконання), оскільки процес захисту оспорюваного права (чи

іншої спірної справи), безумовно, можна вважати закінченим лише при наявності факту реального позитивного результату такого захисту, виконання правозастосовного акту. У той же час, з огляду на факт реальної дії теорії поділу державної влади в сучасний період в Україні і передачу повноважень по виконанню такого роду актів органу виконавчої влади, з упевненістю можна прийти до висновку про віднесення виконавчого провадження, здійснюваного щодо виконання судових актів, актів інших органів (посадових осіб) до юридичного процесу як діяльності органу виконавчої влади з реалізації своєї компетенції.

На завершення слід відзначити, що серед вчених також точаться суперечки щодо того, чи можна вважати виконавчий процес окремою галуззю права. В цьому контексті існує декілька позицій, зокрема, виконавчий процес є лише стадією судового процесу, є окремою галуззю права, яку слід назвати «виконавче провадження», «виконавче право», «виконавче процесуальне право», або воно є частиною (підгалуззю) адміністративного, цивільного, господарського, кримінального права. Вважаємо, що в цьому випадку слід вести мову про комплексну галузь права. Її предметом слід вважати процесуальні відносини, що складаються з приводу примусово-виконавчої діяльності. Метод, як і для всіх нових комплексних галузей права, - імперативно-диспозитивний.

Виконавчий процес – це галузь правової науки, де систематизуються спеціальні знання і яка базується на певних засадах, які визначено в ст. 2 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII. До них віднесено наступні принципи: верховенства права; законності; обов'язковості виконання рішень; диспозитивності; гласності та відкритості виконавчого провадження; розумності строків виконавчого провадження; співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями; справедливості, неупередженості та об'єктивності; забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців [4]. Вважаємо за необхідне до цих принципів додати також принципи:

- своєчасності вчинення виконавчих дій та застосування заходів примусового виконання;
- поваги до честі і гідності громадянина;
- недоторканності мінімуму майна, необхідного для існування боржника-громадянина і членів його сім'ї;
- співвідносність обсягу вимог стягувача та заходів примусового виконання.

Ці принципи знаходять свій розвиток в конкретних нормах, що регламентують виконавче провадження. На сьогоднішній день названі принципи виконавчого провадження мають і практичне значення. На них повинен орієнтуватися правозастосовувач в своїй повсякденній юридичній діяльності.

Можна виокремити і ознаки виконавчого процесу, зауважуючи, що в його основі, як і в процесі будь-якого виду процесуальної діяльності:

- лежить державний інтерес;
- особлива процесуальна діяльність та різновидність юридичного процесу;
- діяльність по виконанню виконавчого документа примусово здійснюється в сфері державного управління та безпосередньо спрямована на реалізацію виконавчої влади;
- виконавче провадження дозволяє реалізувати права і законні інтереси суб'єктів права в сфері державного управління;
- виконавче провадження здійснюється компетентними органами і посадовими особами;
- воно суворо регламентоване і проводиться переважно на основі відповідних процесуальних норм;
- воно є формалізованим;
- має стадійний характер;
- підставою початку виконавчого провадження і його закінчення є юридичний факт;

- відносно боржника здійснюється примусово (тобто поза його бажанням, з можливістю застосування в необхідних випадках заходів державного примусу);
- направлене на виконання виконавчих документів (актів судів, постанов у справах про адміністративні правопорушення, актів нотаріусів, трудових комісій і т.д.);
- фіксація юридично значущих дій, що відносяться до виконавчого провадження, відбивається в документах, матеріалах виконавчого провадження, які формуються, акумулюються в зв'язку і з приводу виконання кожного виконавчого документа, складають індивідуальну справу.

Таким чином, на підставі узагальнення різних підходів до виконавчого провадження, можна запропонувати визначати виконавче провадження як врегульований правом юридичний процес та сукупність пов'язаних між собою процесуальних дій відповідних органів та осіб з примусового виконання актів судів та інших органів. А виконавчий процес – це галузь правової науки, яка узагальнює всю інформацію з різних джерел про особливості діяльності виконавців, процедуру їх діяльності, судову практику про результати їх діяльності, статистику, а також в межах цієї науки обговорюються гіпотези, концепції, пов'язані з наступним розвитком діяльності виконавців тощо.

1.2. Виконання рішень судів та інших органів в умовах змішаної системи виконання

В Україні з 2016 року діє змішана система примусового виконання рішень судів та інших органів і в Україні з'явилося нове поняття «приватний виконавець». Тому виникає потреба проаналізувати відмінності між державними та приватними виконавцями, а також деякі нюанси, які необхідно враховувати стягувачу при виборі посадової особи, яка буде здійснювати заходи примусового виконання рішень, спрямованих на виконання виконавчого документа.

З реформуванням правової системи та вдосконаленням законодавства, адаптованого до сучасних економічних та суспільних відносин, нового змісту набирають новітні правові інститути, серед яких вагоме місце займає виконавчий процес. Його важливість полягає в тому, що саме у виконавчому провадженні у формі примусового виконання рішень реально відновлюються суб'єктивні майнові права та особисті немайнові права фізичних та юридичних осіб шляхом їх фактичної реалізації у спосіб та порядок, визначений Конституцією та законами України.

Без сумніву можна стверджувати, що примусове виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) є найважливішою ділянкою юридичної практики, що відображає ефективність всього механізму правового регулювання суспільних відносин. Фактична реалізація рішень не тільки усуває порушення майнових та особистих немайнових прав фізичних та юридичних осіб, але й запобігає наступним правопорушенням, сприяє зміцненню законності і правопорядку в суспільстві [70, с. 101].

На сьогодні як юридичній спільноті, так і суспільству загалом, зрозуміло, що потрібні справді кардинальні зрушення, оскільки рішення суду без його належного виконання підриває довіру як до судової гілки влади, так і до держави загалом. Отже, запровадження в Україні інституту приватних виконавців, як альтернативи державній виконавчій службі, не можна вважати панацеєю від існуючих проблем, оскільки необхідно сприяти діяльності і державних, і приватних виконавців, усувати проблеми в їх діяльності, але і контролювати їх діяльність, щоб примусове виконання не перейшло межу людяності та демократичних засад побудови держави.

Такий інститут діє в багатьох країнах Східної та Західної Європи та деяких пострадянських країнах. На його ефективність вказує те, що жодна з країн, яка перейшла на приватну форму виконання, або запровадила її як альтернативу державним виконавцям, до старої системи не повернулась.

Наявність приватних виконавців не означає повний перехід системи примусового виконання рішень судів та інших органів в Україні до «приватного

виконання», повноваження державних органів примусового виконання рішень щодо виконання рішень судів та інших органів залишаються чинними. У зв'язку з кардинальними змінами у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів необхідно розмежовувати суб'єктів, на яких покладається здійснення примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) і визначити їх повноваження.

Відтак, відповідно до діючого законодавства України виконання судових рішень і рішень інших органів покладається на органи державної виконавчої служби та на приватних виконавців, але з певними обмеженнями у повноваженнях.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 03.07.2020 № 1403-VIII представниками органів державної виконавчої служби є – державні виконавці, які є керівниками органів державної виконавчої служби, їхні заступники, головні державні виконавці, старші державні виконавці, державні виконавці органів державної виконавчої служби [5]. Але з таким твердженням, на наш погляд, важко погодитися. Загальновідомо, що державні установи будуються за принципом підпорядкування, що надає змогу організовувати роботу всіх ланок державної установи та здійснювати контроль за виконанням розпоряджень та повноважень підлеглими. Коли всі ланки державної виконавчої служби є виконавцями, то розмивається система підпорядкування і контролю, отже і відповідальності за наслідками діяльності установи. Тому варто сфокусувати увагу на тому, що виконавцем в контексті Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII є особа, яка отримала повноваження на вчинення виконавчих дій та у зв'язку з цим владні повноваження з примусового виконання рішення.

Отже, державний виконавець є представником влади, діє від імені держави і перебуває під її захистом та контролем, перебуває в системі державної виконавчої служби та уповноважений державою здійснювати діяльність з примусового виконання рішень у порядку, передбаченому законом. Тому важко

погодитися, що перебуваючи в системі державної виконавчої служби державний виконавець залишається незалежним, як це визначено у п. 3 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 03.07.2020 № 1403-VIII.

Держава гарантує захист здоров'я, честі, гідності, житла, майна державних виконавців та членів їх сімей від злочинних посягань та інших протиправних дій. Образа державного виконавця, опір, погроза, насильство, інші дії, які перешкоджають виконанню покладених на нього обов'язків, тягнуть за собою як адміністративну, так і у випадках і порядку, передбачених законом, – кримінальну відповідальність. Фінансування і матеріальне забезпечення діяльності державних виконавців здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Відповідно Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 03.07.2020 № 1403-VIII приватний виконавець – це суб'єкт незалежної професійної діяльності, який пройшов навчання, стажування у приватного виконавця та успішно склав кваліфікаційний іспит. Тобто виходить, що ні хто не зобов'язаний «утримувати» приватного виконавця, його матеріально забезпечувати тощо і це позитивна риса для держави, але негативна для приватних виконавців, оскільки вони мають за рахунок своєї професійної діяльності забезпечити бажаний для них рівень доходів. Тому в містах з невеликою економічною активністю населення, а точніше в депресивних регіонах приватні виконавці здійснювати свою діяльність не будуть здатні. В той же час, держава має забезпечувати діяльність державних виконавців по всій території України, що і обумовлює доцільність існування змішаної системи виконання рішень.

Для повного розуміння змішаної системи виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) необхідно також дослідити інститут приватних виконавців. Необхідно розпочати з того, хто ж може бути приватним виконавцем і за яких умов.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 03.07.2020 № 1403-VIII визначено вимоги до приватного виконавця, відповідно до яких приватним виконавцем може бути громадянин України, який досяг 25 років, має вищу юридичну освіту не нижче другого рівня, володіє державною мовою, має стаж роботи у галузі права після отримання відповідного диплома не менше двох років [5].

Однією з головних умов для здійснення діяльності приватним виконавцем є страхування цивільно-правової відповідальності приватного виконавця, відповідно до цієї умови приватний виконавець зобов'язаний до початку здійснення діяльності застрахувати свою цивільно-правову відповідальність перед третіми особами. Тобто таким чином держава гарантує особам, які потенційно можуть постраждати від незаконних дій приватного виконавця, відшкодування збитків.

Так, страхування діяльності приватного виконавця полягає у забезпеченні належної виплати третім особам (боржнику, стягувачу, іншим особам) внаслідок заподіяної шкоди через його неправомірні дії, бездіяльність тощо. Мінімальний розмір страхової суми за договором страхування має становити 10% загальної суми стягнення за виконавчими документами, що перебувають на виконанні у приватного виконавця протягом року, але не менше 1 тисячі мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок відповідного календарного року. При цьому, протягом перших трьох років зайняття діяльністю приватного виконавця мінімальний розмір страхової суми не може бути меншим загальної суми стягнення за виконавчими документами, що перебувають на виконанні у приватного виконавця протягом року, але не менше 1 тисячі мінімальних розмірів заробітної плати станом на початок календарного року.

Виходячи із загальних норм права, відповідальність приватного виконавця полягає в тому, що він відповідає усім своїм майном за нанесену третім особам

шкоду. Отже, приватні виконавці здатні відшкодувати завдану ними шкоду, а за негативні наслідки діяльності державних виконавців має відповідати держава.

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 03.07.2020 № 1403-VIII до початку здійснення діяльності приватний виконавець зобов'язаний організувати офіс у межах виконавчого округу. Офіс приватного виконавця повинен відповідати певним умовам, за яких приватний виконавець може належним чином здійснювати прийом відвідувачів, зберігати, у тому числі у сейфі, документи, печатки, штампи, товарно-матеріальні цінності та архів приватного виконавця, а також офіс приватного виконавця має бути захищеним від несанкціонованого проникнення [5].

На початку здійснення діяльності приватного виконавця законодавство встановлює деякі обмеження щодо примусового виконання виконавчих документів, зокрема, приватний виконавець протягом першого року зайняття діяльністю приватного виконавця не може здійснювати примусове виконання рішень, за якими сума стягнення становить двадцять та більше мільйонів гривень або еквівалентну суму в іноземній валюті.

Також на відміну від державних виконавців, приватні виконавці не можуть виконувати рішення про відібрання і передання дитини, встановлення побачення з нею або усунення перешкод у побаченні з дитиною, рішення, за якими боржником є держава, державні органи, Національний банк України, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, державні та комунальні підприємства, установи, організації, юридичні особи, частка держави у статутному капіталі яких перевищує 25 відсотків, та/або які фінансуються виключно за кошти державного або місцевого бюджету, рішення, за якими боржником є юридична особа, примусова реалізація майна якої заборонена відповідно до закону, рішення, за якими стягувачами є держава, державні органи, рішення адміністративних судів та рішень Європейського суду з прав людини, рішення, які передбачають вчинення дій щодо майна державної чи комунальної власності, рішення про виселення та вселення фізичних осіб, рішення, за якими

боржниками є діти або фізичні особи, які визнані недієздатними чи цивільна дієздатність яких обмежена, рішення про конфіскацію майна [4]. Багато з перелічених обмежень повноважень приватних виконавців визнати виправданими важко.

Якщо проаналізувати зміст законодавства про виконавче провадження, можна дійти переконливого висновку, що державні та приватні виконавці мають майже однаковий обсяг повноважень під час виконання рішень судів. Слово "майже" стосується наявності в державних виконавців окремих повноважень щодо застосування санкцій до боржника в разі виконання рішень про стягнення аліментів, а також обмеження приватних виконавців у виконанні певних видів рішень, які перелічені вище.

Приватний виконавець нарівні з державним має право арештовувати кошти та майно, описувати, вилучати його та реалізовувати. Вимоги приватного виконавця рівноцінно обов'язкові до виконання всіма фізичними та юридичними особами, зокрема, органами влади та їх посадовими особами.

З іншого боку, щодо окремих процесуальних питань державний виконавець має узгоджувати свої дії з начальником відділу, якому він підпорядковується. Окрім питань поточного контролю начальник відділу погоджує питання розпорядження коштами виконавчого провадження та надання доручень іншим державним виконавцям на проведення перевірки майнового стану боржника. Також начальник відділу наділений повноваженнями скасувати будь-який процесуальний документ, винесений державним виконавцем у виконавчому провадженні.

Водночас не треба забувати й про визначену законодавством необхідність засвідчення багатьох процесуальних документів виконавчого провадження шляхом скріплення їх печаткою. Але на відміну від приватного виконавця, який має власну печатку, державний виконавець такої печатки не має, а тому вимушений використовувати печатку відділу, в якому він працює. Печаткою розпоряджається начальник відділу, тому, фактично, проставляючи на процесуальних документах печатку, державний виконавець узгоджує свої дії зі

своїм начальником. Отже, як ми і говорили вище, державний виконавець не може вважатися незалежним у своїй професійній діяльності.

За новітньою системою здійснення виконавчого провадження в Україні, у стягувачів за виконавчими документами розширено право вибору суб'єктів, які здійснюють примусове виконання рішень судів та з урахуванням обмежень, встановлених Законом України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII, стягувач маючи на руках виконавчий документ на власний розсуд обирає суб'єкта (орган державної виконавчої служби або приватного виконавця), який буде здійснювати заходи примусового виконання рішення, що спрямовані на відновлення порушених прав стягувача.

Водночас, з огляду на фактично паралельне існування державних та приватних виконавців в українській системі примусового виконання рішень, достатньо часто виникають спірні ситуації за участю приватних та державних виконавців, причиною яких є прогалини законодавства та неоднозначне його тлумачення при правозастосуванні.

Статтею 30 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII передбачено, що виконання кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника здійснюється державним виконавцем, який відкрив перше виконавче провадження щодо такого боржника, у межах зведеного виконавчого провадження. Виконання кількох рішень про стягнення коштів з одного боржника здійснюється приватним виконавцем у межах зведеного виконавчого провадження [4].

Вищевказана норма більш детально висвітлена в Інструкції з організації примусового виконання рішень від 29.09.2020 № z0489-12 в якій вказано, що якщо в органі державної виконавчої служби відкрито кілька виконавчих проваджень про стягнення коштів з одного боржника, вони об'єднуються у зведене виконавче провадження та виконуються державним виконавцем, який відкрив перше виконавче провадження [14].

Про об'єднання виконавчих проваджень у зведене державний виконавець вносить постанову. Аналогічний обов'язок встановлений для приватного виконавця у разі стягнення коштів з одного боржника.

Проте наразі законодавством не встановлено механізм взаємодії між державною виконавчою службою та приватними виконавцями у разі виконання ними різних рішень про стягнення з одного й того самого боржника, як і не визначено порядок передачі та об'єднання виконавчого провадження у зведене від приватного виконавця до державного і навпаки.

Це призводить до існування паралельних виконавчих проваджень, а отже, до виникнення ситуацій, за яких порушується черговість та пропорційність при виконанні кількох рішень про стягнення коштів з одного й того самого боржника. [73].

Проблема, щодо порушення черговості розподілу стягнутих з боржника коштів була згадана А. Лященком «Питання, яке виникає в рамках зведеного виконавчого провадження, є задоволення вимог стягувачів відповідно до заборгованості. У разі, якщо активів боржника не вистачає для задоволення вимог стягувачів, законодавець передбачив черговість. Вона визначена з урахуванням соціальної значимості і дотримання справедливого балансу між приватними і суспільними інтересами» [47].

Законодавець під зведеним виконавчим провадженням, ймовірно, заклав дію виконавця, за допомогою якої у разі, якщо коштів стягнутих з боржника недостатньо для задоволення вимог усіх стягувачів, їх розподіл має бути здійснений в рамках зведеного виконавчого провадження пропорційно на користь усіх стягувачів або стягувачів однієї черги.

Також наявна проблема щодо арешту майна боржника у зведених виконавчих провадженнях, які перебувають на виконанні у державного та приватного виконавця одночасно.

Після відкриття виконавчого провадження виконавцем вживаються заходи примусового характеру, які спрямовані на примусове виконання рішення, зокрема, у разі виявлення майна, яке зареєстроване за боржником, виконавець

повинен накласти арешт на майно (кошти) не пізніше наступного робочого дня, а також здійснити опис виявленого майна не пізніш як на п'ятий робочий день з дня отримання інформації про його місцезнаходження [4].

Відповідно до ст. 56 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII вилучення арештованого майна з передачею його для реалізації здійснюється у строк, встановлений виконавцем, але не раніше ніж через п'ять робочих днів після накладення арешту. Продукти та інші речі, що швидко псуються, вилучаються і передаються для продажу негайно після накладення арешту [4].

Враховуючи вищевикладені норми, у разі перебування виконавчих проваджень щодо одного боржника одночасно у кількох виконавців може призвести до накладення арешту та передачі на реалізацію одного й того самого майна боржника усіма такими виконавцями, дані обставини свідчать про безперечне порушення прав одного зі стягувачів, у зв'язку з тим, що фактична передача майна на реалізацію буде здійснюватися за правилом «хто перший», адже очевидно, що Державне підприємство «СЕТАМ» не буде приймати заявку на реалізацію майна боржника щодо одного і того ж майна боржника.

Хочеться відмітити, що положення про пріоритет першого арешту в Законі відсутній, однак О. Соломко висвітлено наступне «Право першим звернути стягнення на арештоване майно розповсюджується лише на кошти боржника. Це питання окремо визначено в ст. 1072 ЦК. У разі одночасного надходження до банку розрахункового документа, наданого відповідно до умов обтяження, предметом якого є майнові права на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку, та іншого розрахункового документа, на підставі якого здійснюється списання грошових коштів, банк списує кошти з рахунка клієнта позачергово за розрахунковим документом, наданим відповідно до умов такого обтяження» [58].

Під вищевикладеним розуміються ситуації з поверненням платіжних вимог виконавцям банками та іншими фінансовими установами у зв'язку з наявністю постанови про арешт коштів за іншим виконавчим документом та

першочерговістю його виконання. Відповідно до п. 9.8 Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті від 30.04.2020 № z0377-04, якщо під час дії документа про арешт коштів до банку протягом операційного дня надійшли інші документи про арешт коштів, то він виконує їх у порядку надходження згідно з п. 9.6 зазначеної Інструкції [15]. Тобто виконавцеві може бути неможливо виконати рішення в повному обсязі через наявність постанови про арешт коштів за іншим виконавчим документом.

Вважаємо, що питання взаємодії державних та приватних виконавців (зокрема, у випадках існування кількох виконавчих проваджень щодо одного і того самого боржника) має бути врегульоване на законодавчому рівні для забезпечення ефективного виконання судових рішень, а також для виконання порівняно з новим в українській правовій системі інститутом — приватними виконавцями — покладених на них цілей.

Виконавче провадження відкривається на підставі виконавчого документа за заявою стягувача чи прокурора чи інших суб'єктів, встановлених законодавством, а звернення стягнення на майно боржника полягає в його арешті (опису), вилученні та примусовій реалізації. І доцільно, щоб по відношенню до одного боржника вчинялися виконавчі одним виконавцем або декількома, але узгоджено, зокрема, коли загальна сума стягнення буде великою і страхова сума не покриватиме відповідальність одного виконавця та в інших випадках

Слід відзначити, що у Законі України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII відсутня стаття, яка б закріплювала на законодавчому рівні основні поняття, які використовуються у виконавчому провадженні. Відсутність у базовому законі чіткої норми, яка б розкривала сутність понять негативно впливає на розуміння сутності поняття «виконавче провадження», тому автором запропоноване власне визначення цього терміну: «Виконавче провадження – це примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), що має здійснюватися у відповідності до визначеної до законодавством процедури, яка передбачає сукупність і послідовність дій

виконавців та права і обов'язки учасників виконавчого провадження». При цьому, автор вважає недоцільним розкривати зміст поняття «рішення» в дефініції поняття «виконавче провадження», оскільки його визначення перевантажує це поняття. Його раціонально розкривати окремо.

Основним завданням державного чи приватного виконавця є ряд вчинення виконавчих дій спрямованих на виявлення в найкоротші строки майна боржника, його реалізація та задоволення потреб стягувача, а також своєчасне виконання інших рішень, специфіка виконання яких потребує уточнення та конкретизації.

Таким чином, під «виконавчим процесом» пропонуємо розуміти сукупність інформації, яка пов'язана з виконавчим провадженням, включаючи історії виникнення цієї галузі правової науки, запровадження спеціально уповноважених осіб, які примусово виконують рішення, організацію їх діяльності, іноземний досвід, концепції та гіпотези вчених, виконавчу і судову практику, а також відповідне законодавство тощо.

РОЗДІЛ 2

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ВИКОНАВЧОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Організація виконавчого провадження в зарубіжних країнах

Як зазначає Крупнова Л. застосування зарубіжного досвіду в сфері виконання юрисдикційних рішень в Україні є нагальною потребою, зумовленою комплексом зовнішньополітичних, соціально-правових, економічних та організаційних передумов, зокрема необхідністю вдосконалення інституту прав і свобод людини, пошуком ефективних форм і методів впливу на боржників, необхідності модернізації та оптимізації системи органів юстиції та бажанням сформувати єдину інтегровану політику в сфері виконання судових рішень та рішень інших органів [44, с. 43].

В умовах комплексної трансформації й глобалізації суспільних відносин, Україна все більше орієнтується як на сучасні європейські стандарти, так і вивчає накопичений європейським співтовариством історико-правовий досвід, а саме досвід розвитку і функціонування правових інститутів, інститут виконання судових рішень та органи, які реалізовували виконавчі функції були і залишаються одними з головних та найбільш стійких інституцій у системі права більшості держав світу.

Як зазначає С. Шандрук виконавче провадження – це найважливіша стадія на шляху відновлення порушених прав та свобод особи. Для здійснення цього процесу у державах діють спеціальні служби, на які покладено примусове виконання рішень судів. Кожна країна має своє виконавче провадження, по-різному сформовані інституції примусового виконання, вони мають визначені законом повноваження. Право будь-якої держави відповідає тим правовим традиціям та особливостям соціально-економічного та політичного життя суспільства, котрі склались на певному етапі його розвитку. Тому і виконавче провадження кожної країни має свої характерні особливості [71].

У Франції найдавніша і, мабуть, найрозвиненіша система й професійна організація приватного виконання, тому французьку систему часто беруть за взірець. Ще з часів французьких королів виконавці були приватними.

Тому дослідження виконавчого провадження доцільно буде розпочати з Франції.

У Франції історично склалася система приватного виконання, коли функції судових виконавців виконуються не державними службовцями, а особами, які отримали від держави ліцензію на діяльність з примусового виконання рішень та здійснюють її самостійно, незалежно від державних органів.

Також, судовий виконавець у Франції є посадовою особою, яка пов'язана із здійсненням правосуддя, але в той же час є особою вільної (чи, як прийнято говорити у Франції, ліберальної професії). Він є вільним професіоналом, якому держава делегувала функції виконання рішень по цивільних справах, винесених різними судами. Одночасно він є посадовою особою, оскільки отримує свої повноваження від держави і має відповідну монополію на низку юридичних дій, а саме виконання судового рішення, вручення повісток, повідомлень, складання актів, що мають значення доказів та інше. [71, с. 91-92].

Судовий виконавець у Франції є і помічником для правосуддя, у зв'язку з чим він наділений монополією функцією щодо повідомлення про акти, поряд з акціоністами користується монополією на публічні торги (аукціони) рухомого майна, здійснює судове стягнення щодо боргових зобов'язань, на прохання приватних осіб здійснює дії щодо закріплення доказів, може представляти сторони в деяких судах. Судовий виконавець також бере участь в судових засіданнях, забезпечуючи під керівництвом судді дотримання внутрішнього порядку в залі суду [72].

Аналізуючи примусове виконання, яке діє у Франції, можна дійти висновку, що судовий виконавець поєднує у собі, як приватного підприємця, якому державою делеговані повноваження щодо виконання судових рішень, так

і державного службовця, який реалізує деякі повноваження під час судового процесу. Це виявляється в тому, що він:

1) несе особисту (персональну) відповідальність за власну діяльність (може бути притягнутий до цивільної, дисциплінарної та кримінальної відповідальності), а також за спричинені ним у процесі здійснення такої діяльності збитки;

2) діє від імені держави під час офіційного вручення відповідним особам судових та інших документів, виконання судових рішень, складання актів, надання консультацій тощо;

3) є вільним професіоналом, якому держава делегувала свої функції щодо примусового виконання судових рішень;

4) є посадовою особою, а тому до його повноважень належить можливість застосування заходів державного примусу;

5) діяльність приватного виконавця є публічною, тобто він не може обирати собі клієнтів самостійно;

6) фінансування діяльності приватних виконавців здійснюється не зарахунок держави (державного бюджету), а за рахунок оплати виконаних ним повноважень за тарифними ставками, встановленими законодавством. [46].

Щодо контролю за діяльністю судових виконавців у Франції, то тут слушною є думка Є. Кузнецова, який зазначає, що контроль виявляється вже на етапі розгляду кандидатури на посаду виконавця. Ним може бути представник ліберальної професії: юрист високого рівня підготовки, який здатний давати кваліфіковані юридичні консультації, має диплом такого самого рівня, що й суддя чи адвокат, склав професійний іспит після двох років (мінімум) стажування тощо [45, с. 34]. Суб'єктом, уповноваженим призначати судових виконавців, на підставі спільного висновку прокуратури територіального округу та Палати судових виконавців про придатність кандидата обіймати посаду судового виконавця, є міністр юстиції Франції [45, с. 64–65]. Це дає змогу дійти висновку, що головними контролюючими суб'єктами за наданням статусу приватному виконавцю є Міністерство юстиції, прокуратура та Палата судових

виконавців. Фінансовий контроль за здійсненням цієї діяльності покладається на Міністерство фінансів.

На нашу думку, зазначений Є. Кузнецовим контроль наявний і в українській системі примусового виконання, оскільки доступ до професії приватного виконавця регламентується Міністерством юстиції України.

Тобто, допуск для здійснення діяльності приватного виконавця здійснюється за результатами складення кваліфікаційного іспиту.

Особа, яка виявила намір здійснювати діяльність з примусового виконання, до моменту складення кваліфікаційного іспиту має пройти ряд встановлених Міністерством юстиції України вимог, закріплених в Порядку допуску до професії приватного виконавця, який затверджений Міністерством юстиції України.

Статтею 18 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII встановлені вимоги до приватного виконавця, серед яких обов'язковим для осіб, які мають намір здійснювати діяльність з примусового виконання є складення кваліфікаційного іспиту.

Такий кваліфікаційний іспит проводить спеціальна комісія (Кваліфікаційна комісія приватних виконавців), яка утворюється при Міністерстві юстиції України.

З наведеного можна дійти переконливого висновку, що так як і у французькій системі примусового виконання регулювання діяльності приватного виконавця здійснюється ще на початку входу до такої професії.

Також, у Франції можна констатувати наявність судового контролю за діяльністю судових виконавців. Зазначене впливає з того, що вони наділені монопольним правом щодо повідомлення про акти й рішення, а також за проханням приватних осіб уповноважені здійснювати збір та оцінку доказів, що прямо вказує на їхній тісний зв'язок із судовим процесом, яким керує та, в свою чергу, контролює правомірність дій і рішень судів[45, с. 37].

Наявність судового контролю щодо виконання виконавчих документів в Україні прямо врегульована Законом України «Про виконавче провадження» від

25.09.2020 № 1404-VIII та процесуальним законодавством України, але таку перевірку результатів їх діяльності словом контроль важко однозначно позначати. До такого висновку підштовхує, що контроль повинен мати певну періодичність, а до повноважень суду належить вирішення тих спірних питань, витoki яких й беруться у виконавчому провадженні. Тобто суд вирішує спір, а не контролює діяльність виконавців.

Так суд у разі порушення виконавцем встановлених норм законодавства щодо сторін виконавчого провадження та інших осіб, права яких порушено може вирішувати скарги, пред'явлені до суду, який видав виконавчий документ (у разі виконання рішення суду) та до адміністративного суду (у разі виконання рішень інших органів, посадових осіб). Більше того, коли замість простої скарги на дії або бездіяльність виконавця буде поданий позов, тобто матеріальна вимога, то в цьому випадку такий позов підлягатиме розгляду адміністративним судом.

В порядку цивільного судочинства скаргу на дії, рішення чи бездіяльність виконавця може бути подано до суду у десятиденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод (статті 449 ЦПК). При цьому, на оскарження постанови про відкладення провадження виконавчих дій законодавець надає триденний строк з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав чи свобод [17].

Резюмуючи вищевикладене, можна стверджувати, що дещо спільне в Україні з Францією щодо примусового виконання все ж таки є, однак в українській системі існує чіткий розподіл повноважень судової влади і повноважень державних і приватних виконавців щодо виконання виконавчих документів, що полягає у тому, що виконавець в Україні здійснює кінцеву діяльність, яка спрямована на фактичне відновлення права, а судовий виконавець Франції є не лише особою, якій надано повноваження щодо виконання виконавчих документів, а являє собою частину судового процесу, у зв'язку із здійсненням ним повноважень під час судового процесу. Автор вважає, що французька модель повноважень виконавців ускладнена для

втілення в правову систему України, оскільки виконання допоміжної ролі виконавця в суді породжуватиме негативні явища: фактичного зрощування судової влади з владою виконавців, але це положення й слугувало підставою для відокремлення виконавчого провадження від судової гілки влади.

Щодо системи примусового виконання Люксембургу та Нідерландів, то вона побудована на прикладі французької системи примусового виконання, оскільки приватні судові виконавці в цих країнах так як і у Франції, поєднують у собі ознаки державного службовця та незалежного підприємця.

В цих країнах контроль за діяльністю приватних виконавців здійснюється на загальнодержавному та регіональному рівнях.

Окрім державного, у Люксембурзі та Нідерландах передбачено самоврядний контроль за діяльністю приватних виконавців. Зокрема, у Нідерландах усі приватні виконавці об'єднанні в Королівську професійну організацію судових виконавців (Royal Professional Organisation of Judicial Officer) [210], яка (за аналогією з французькою Палатою приватних виконавців) забезпечує діяльність виконавців, дотримання ними правил професійної етики та дисципліни, сприяє підвищенню кваліфікації судових виконавців і здійснює контроль за їхньою діяльністю (самоврядний контроль у сфері примусового виконання рішень) [72].

Такий контроль за діяльністю приватних виконавців здійснюється і в українській системі примусового виконання.

Як зазначає Андрій Авторгов, функції державного контролю за особами, які здійснюють делеговані державою функції (зокрема, щодо примусового виконання судових рішень), розподіляється на два види контролю: процесуальний контроль, який здійснюється судом; відомчий контроль, який здійснює Міністерство юстиції України та Дисциплінарна комісія приватних виконавців [31].

Над приватними виконавцями також існує контроль, який здійснюється самоврядним органом приватних виконавців, і таким самоврядним органом є

Рада приватних виконавців України, яка входить до складу органів Асоціації приватних виконавців України.

Асоціація приватних виконавців України –це організація, що об'єднує всіх приватних виконавців України та утворюється з метою забезпечення реалізації завдань самоврядування приватних виконавців[5]. Така організація діє через органи самоврядування приватних виконавців України, які створюються в кожному регіоні України (Рада приватних виконавців відповідного регіону).

До Ради приватних виконавців регіону входять три приватних виконавця відповідного округу, які були обрані у відповідності до вимог чинного законодавства і надалі вони є представниками приватних виконавців всього регіону на З'їзді приватних виконавців України, а голова ради приватних виконавців регіону входить до складу Ради приватних виконавців України.

І ось Рада приватних виконавців України наділена повноваженнями щодо проведення перевірки дотримання приватними виконавцями вимог законодавства і така норма закріплена статтею 35 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів»від 03.07.2020 № 1403-VIII.

Вказаною нормою, встановлено, що Рада приватних виконавців України має право за зверненням учасника виконавчого провадження або за власною ініціативою здійснити перевірку діяльності приватного виконавця на предмет дотримання ним:

- 1) статуту Асоціації приватних виконавців України;
- 2) Кодексу професійної етики приватного виконавця;
- 3) рішень Ради приватних виконавців України та з'їзду приватних виконавців України, пов'язаних із діяльністю приватних виконавців [5].

Такий перелік повноважень Ради приватних виконавців України щодо перевірки приватного виконавця є вичерпним.

У разі надходження до Ради приватних виконавців України звернення учасника виконавчого провадження чи здійснення перевірки діяльності приватного виконавця за власною ініціативою Рада приватних виконавців

України має направити виконавцю, діяльність якого перевіряється запит в межах предмета перевірки. В свою чергу, приватний виконавець протягом 15 календарних днів з моменту отримання запиту зобов'язаний надати пояснення та копії відповідних документів.

Для надання правового висновку щодо дотримання приватним виконавцем правил професійної етики, органом Асоціації приватних виконавців України було утворено комітет з етики.

Визначення поняття «Комітет з етики» міститься в Статуті Асоціації приватних виконавців України, відтак Комітет з етики – є постійно діючим органом Асоціації приватних виконавців України, завданням якого є утвердження та забезпечення найвищих стандартів етичної поведінки приватних виконавців у процесі виконання своїх професійних обов'язків відповідно до Кодексу професійної етики приватних виконавців [74].

Одним із основних завдань Комітету є розгляд і надання за дорученням Ради приватних виконавців України правові висновки щодо фактів порушення приватними виконавцями правил професійної етики [75].

З наведеного можна зазначити, що Рада приватних виконавців України здійснює перевірку діяльності приватного виконавця з урахуванням висновку Комітету з етики, що дає можливість детально і чітко визначити наявність або відсутність ознак порушення правил приватними виконавцями.

У разі виявлення правопорушення, здійсненого приватним виконавцем, Рада приватних виконавців України направляє подання до Дисциплінарної комісії про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності.

Більш потужний контроль діяльності приватного виконавця належить Міністерству юстиції України, оскільки охоплює можливість оскаржити рішення, дії або бездіяльність приватного виконавця, за наслідком якого виникає підстава для застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення.

Повноваження Міністерства юстиції України щодо здійснення перевірки діяльності приватного виконавця закріплені ст. 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 03.07.2020 № 1403-VIII, відповідно контроль за діяльністю приватного виконавця здійснюється Міністерством юстиції України шляхом проведення планових і позапланових перевірок у порядку, встановленому Міністерством юстиції України [5].

У разі, якщо за результатами перевірки будуть виявлені порушення законодавства приватним виконавцем Міністерство юстиції готує вмотивоване подання до Дисциплінарної комісії про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності.

З вищевикладеного вбачається, що вирішальним органом, який на основі поданих документів приймає рішення про застосування до приватного виконавця дисциплінарного стягнення є Дисциплінарна комісія, яка утворюється при Міністерстві юстиції України.

Також, необхідно зазначити, що існує судова практика, якою рішення Дисциплінарної комісії скасовуються, що є позитивним аспектом для приватних виконавців.

Відтак, рішенням у справі № 140/2740/19 від 29.11.2019 року Волинського окружного адміністративного суду визнано протиправним та скасовано рішення Дисциплінарної комісії приватних виконавців від 19.07.2019, оформлене протоколом №13 в частині застосування до приватного виконавця виконавчого округу Волинської області Клехо Анатолія Євгеновича дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення діяльності приватного виконавця строком на три місяці [21].

Рішенням Харківського окружного адміністративного суду від 12.03.2020 року у справі № 520/94/20 адміністративний позов Приватного виконавця виконавчого округу Харківської області ОСОБА_1 до Дисциплінарної комісії приватних виконавців, Міністерства юстиції України, третя особа: Державне

підприємство "Національні інформаційні системи" про визнання протиправними та скасування рішення і наказу – задоволено[22].

Вищезазначені судові рішення свідчать про реальну можливість для приватних виконавців захистити в судовому порядку свою діяльність.

Щодо виконання рішень в Естонії. З 1 березня 2001 р. в Естонії почав діяти Закон «Про судових виконавців», який регламентує виконання рішень приватними судовими виконавцями. До цього часу рішення виконували судові виконавці, які були державними службовцями. За новою ідеологією, всі витрати, пов'язані з виконанням, несе боржник. Вільнонаймані судові виконавці – це єдина інституція, яка має право на примусове виконання рішень. Послуги з виконання є платними, тому судовий виконавець може не відкривати виконавче провадження, якщо стягувач не здійснить попередню оплату витрат. Після сплати боржником боргу, попередня оплата повертається стягувачу [72].

Оплата витрат стягувачем в Естонії є тотожним авансовому внеску стягувача в українській системі примусового виконання, який передбачений ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження», до заяви про примусове виконання рішення стягувач додає квитанцію про сплату авансового внеску в розмірі 2 відсотків суми, що підлягає стягненню, але не більше 10 мінімальних розмірів заробітної плати, а за рішенням немайнового характеру та рішень про забезпечення позову - у розмірі одного мінімального розміру заробітної плати з боржника - фізичної особи та в розмірі двох мінімальних розмірів заробітної плати з боржника - юридичної особи [4].

Витрати, понесені державним виконавцем в рамках виконавчого провадження, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

Витрати виконавчого провадження приватних виконавців здійснюються за рахунок авансового внеску стягувача, стягнутих з боржника коштів на витрати виконавчого провадження. Витрати виконавчого провадження можуть здійснюватися приватним виконавцем за рахунок власних коштів.

Тобто, в більшій мірі, авансовий внесок розраховується для інституту приватного виконання, оскільки, приватний виконавець забезпечує організацію

своєї діяльності за власний кошт і не має фінансування з боку держави, тому є доцільною норма, яка зобов'язує стягувача сплатити авансовий внесок, який буде першочергово повернутий стягувачу при стягненні боргу з боржника.

Однак, станом на сьогодні, ч. 2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII не діє, оскільки була визнана не конституційною рішенням Конституційного суду України у справі № 3-368/2018(5259/18) від 15 травня 2019 року відповідно до якого суд дійшов висновку, що держава має позитивний обов'язок забезпечувати виконання судового рішення, проте визначеними положеннями частини другої статті 26 Закону правовим регулюванням щодо обов'язкового авансування початку примусового виконання судового рішення особою, на користь якої ухвалене це рішення, такий обов'язок держави перекладено на вказану особу, що нівелює сутність її конституційного права на судовий захист та суперечить положенням статей 3, 8, частин першої, другої статті 55, частин першої, другої статті 1291 Конституції України» [23].

Погоджуємось з цим, але в порядку виконання виконавчих документів органами державної виконавчої служби, оскільки їх фінансування на витрати здійснюється державною в чому в більшій мірі не потребує фінансування з боку стягувача.

Однак, не погоджуємося з повним визнанням цієї норми не конституційною, оскільки в Україні діє змішана система примусового виконання, тому в частині виконання виконавчих документів приватними виконавцями просто необхідне авансування, адже за таких обставин приватний виконавець за власний кошт здійснює витрати на вчинення виконавчих дій спрямованих на відновлення порушеного права стягувача за виконавчим документом.

Так як в Україні діє змішана система примусового виконання, стягувач наділений правом вибору органу, який буде виконувати виконавчий документ на його користь, і тут, на наш погляд, вірним було б встановити умови сплати авансового внеску, а саме, якщо стягувач бажає довірити свій документ приватному виконанню, він має здійснити оплату мінімальних витрат, які

здійснюються приватним виконавцем, а у разі, якщо стягувач бажає покласти виконання на орган державної виконавчої служби, тоді необхідність сплати авансового внеску не застосовується.

Тому право звернення до того чи іншого виконавця залишилося би за стягувачем.

Підсумовуючи викладене, одним з основних напрямів реформування системи примусового виконання рішень є, безумовно, «роздержавлення» системи виконання судових рішень шляхом запровадження інституту приватних виконавців. Адже очевидно, що за наявності особистої зацікавленості та комерційного інтересу приватні виконавці досягнуть значно більших успіхів і виконають поставлені суспільством завдання. Цьому також сприятиме більш широке використання норм суміжних правових інститутів, зокрема адміністративного примусу та кримінальної відповідальності, з метою попередження та припинення поширених зловживань і правопорушень, які знижують ефективність виконання рішень.

Запозичення досвіду зарубіжних країн, дає можливість здійснити перехід від державного виконання до змішаного з якомога меншими негативними наслідками для української системи, однак аналізуючи вищевикладене, Україна проходить, з урахуванням досвіду зарубіжного, свій шлях до покращення системи примусового виконання, хоч і зарубіжний досвід є безумовно важливим для дослідження та застосування його в Україні, однак необхідністю є врахування особливостей тієї чи іншої країни і сприйняття громадянами таких змін.

2.2. Проблематика виконавчого процесу України

Виявлення проблематики виконавчого процесу є одним з найважливіших етапів при вивченні системи виконавчого процесу України, оскільки вивчення проблематики є необхідним для усунення колізій в законодавстві у сфері примусового виконання рішення судів та інших органів, що дає можливість з

кожним етапом дослідження усувати виявлені проблеми та колізії, шляхом вдосконалення законодавства, що регулює діяльність органів примусового виконання.

За наявності проблемних аспектів, при реалізації державними та приватними виконавцями повноважень покладених на них державою, ефективність примусового виконання рішення судів та інших органів значно знижується, а відтак і породжує недовіру суспільства до судової системи та системи виконавчого процесу в цілому, а також дає можливість боржникам у виконавчому провадженні ухилятися від примусового виконання рішення суду або рішення інших органів.

Тому, в першу чергу, хотілося б дослідити проблему повноважень державних та приватних виконавців при здійсненні заходів, які спрямовані на доведення боржника до реального, фактичного виконання виконавчого провадження.

Статтею 18 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII закріплено повноваження виконавця, які здійснюються в рамках відкритого виконавчого провадження.

Так, одним із закріплених повноважень є право виконавця у разі ухилення боржника від виконання зобов'язань, покладених на нього рішенням, звертатися до суду за встановленням тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - фізичної особи чи керівника боржника - юридичної особи за межі України до виконання зобов'язань за рішенням або погашення заборгованості за рішеннями про стягнення періодичних платежів[4].

Однак, таке право виконавця до керівника боржника – юридичної особи застосувати не можливо, такий висновок можна зробити аналізуючи норми Господарського процесуального кодексу та судову практику.

Проблемним є питання тимчасового обмеження у праві виїзду боржника - юридичної особи за межі України при примусовому виконанні рішення господарського суду.

Виконавець здійснюючи подання про тимчасове обмеження у праві виїзду керівника боржника - юридичної особи за межі України, маючи на це повноваження відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII, фактично, не може реалізувати таке право у реальній практиці, оскільки в Господарському процесуальному кодексі відсутня норма, яка б врегульовувала обмеження виїзду за межі України саме керівника боржника – юридичної особи.

Господарським процесуальним кодексом статтею 337 від 16.08.2020 № 1798-ХІІ закріплено обмеження у праві виїзду за межі України лише боржника – фізичної особи, та аж ніяк не закріплено дане обмеження щодо керівника боржника – юридичної особи.

На підтвердження даної колізії в законодавстві, необхідно звернутися до судової практики з даного питання.

Господарський суд міста Києва розглядав справу № 910/2078/19 від 09.01.2020 про тимчасове обмеження керівника боржника у праві виїзду за межі України без вилучення паспортного документа за поданням приватного виконавця.

За вищезазначеною ухвалою у задоволенні подання приватного виконавця про тимчасове обмеження керівника боржника у праві виїзду за межі України без вилучення паспортного документа відмовлено.

Суд обґрунтовує таку відмову наступним чином. З аналізу наведених норм суд вбачає, що тимчасове обмеження у праві виїзду за межі України може бути застосовано як виключний захід забезпечення виконання судового рішення лише стосовно фізичної особи – боржника, а відповідно до подання виконавець просить суд з обмежити у праві виїзду за межі України без вилучення паспортного документа керівника Товариства з обмеженою відповідальністю "СеріусСофтваре" - ОСОБА_1 .

Суд зазначає, що керівник Товариства з обмеженою відповідальністю "СеріусСофтваре" - Левчук Людмила Борисівна не є фізичною особою -

боржником за наказом Господарського суду міста Києва від 28.05.2019 у справі № 910/2078/19[27].

З огляду на вищенаведене, суд дійшов висновку про необґрунтованість подання та відсутність підстав для його задоволення.

Тотожна позиція викладена суддею, який розглядав справу № 910/1015/18 від 23.03.2020 року.

У задоволенні подання приватного виконавця про встановлення тимчасового обмеження керівника боржника-юридичної особи у праві виїзду за межі України відмовлено, обґрунтовуючи таку позицію з огляду на те, що боржником за наказом Господарського суду міста Києва від 25.04.2018 у справі №910/1015/18 є юридична особа - Товариство з обмеженою відповідальністю «ВПА», а не фізична особа ОСОБА_1, подання приватного виконавця про встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України громадянки України ОСОБА_1 не відповідає вимогам ст. 33 Конституції України, ст. 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» та ст. 337 Господарського процесуального кодексу України [28].

Вважаємо, що така недосконалість законодавства призводить до нехтування керівником боржника вимог за виконавчим документом, адже такий захід спрямований на «доведення» боржника до виконання покладених на боржника обов'язків за виконавчим документом.

За такої ситуації, керівник боржника вдається до заходів уникнення виконання рішення суду, шляхом доведення підприємства до фіктивного банкрутства, та за наслідком створює тотожне підприємство з аналогічною діяльністю просто змінюючи назву підприємства, а, можливо, і простіше, просто змінюючи в назві одну літеру.

Також не менш важливою проблемою виконавчого процесу є стаття 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII, відповідно до якої у разі, якщо при відкритті виконавчого провадження виконавцем накладено арешт на майно боржника, боржник за погодженням із

стягувачем має право передати йому таке майно або реалізувати його та передати кошти від його реалізації стягувачу в рахунок повного або часткового погашення боргу за виконавчим документом[4]. У разі продажу майна боржника покупець повинен внести кошти за придбане майно на рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця. Після передачі майна стягувачу або внесення покупцем коштів на рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця арешт з проданого майна боржника знімається за постановою виконавця.

Виходячи з такої норми закону, боржник вирішує скористатися статтею 26 закону і домовляється із стягувачем про передачу майна стягувачу в рахунок погашення боргу, або реалізує таке майно і вносить кошти від реалізації на депозитний рахунок органу державної виконавчої служби або рахунок приватного виконавця і тут постає головне питання, яким чином і на підставі якого документу у рамках відкритого провадження стягувач, якому передано майно в рахунок погашення боргу боржником або особа, якій продано майно боржником має здійснити перереєстрацію на себе майна.

Аналізуючи Закон України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII механізм, який би передбачав оформлення документу для подальшої перереєстрації права власності на майно на підставі цієї норми відсутній.

Для пояснення таких висновків слід, в першу чергу, звернутися до Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 10.02.2020 № z0282-12.

Відповідно до вищезазначеного порядку свідоцтво про придбання арештованого нерухомого майна з прилюдних торгів видається нотаріусом на підставі акта про проведені публічні торги, складеного державним виконавцем та затвердженого начальником відповідного відділу державної виконавчої служби або приватним виконавцем[6].

Якщо прилюдні торги (аукціон) оголошено такими, що не відбулися, нотаріус видає відповідне свідоцтво про передачу майна стягувачеві в рахунок погашення боргу на підставі складеного та затвердженого в установленому порядку акта із зазначенням того, що прилюдні торги (аукціон) не відбулися[6].

Видача вищезазначених актів передбачена Порядком реалізації арештованого майна від 29.09.2020 № z1301-16 після повного розрахунку переможця за придбане майно (у тому числі сплати винагороди за організацію та проведення електронних торгів) на підставі протоколу про проведення електронних торгів та платіжного документа, що підтверджує сплату додаткової винагороди за організацію та проведення електронних торгів (у випадку, якщо майно реалізувалося за ціною, вищою стартової), виконавець протягом п'яти робочих днів складає акт про проведені електронні торги. Державний виконавець додатково затверджує акт про проведені електронні торги у начальника відділу, якому він безпосередньо підпорядкований[7].

Акт про проведені електронні торги є документом, що підтверджує виникнення права власності на придбане майно, у випадках, передбачених законодавством.

Схожа процедура стосується і передачі майна стягувачу в рахунок погашення заборгованості і відповідно до діючого законодавства для видачі документів з подальшою перереєстрацією переданого майна в рахунок погашення заборгованості потребує дотримання певної процедури, яка передбачена Законом України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII майно передається стягувачу за ціною третіх електронних торгів або за фіксованою ціною. Про передачу майна стягувачу в рахунок погашення боргу виконавець вносить постанову. За фактом такої передачі виконавець складає акт. Постанова та акт є підставами для подальшого оформлення стягувачем права власності на таке майно[4].

Отже, проаналізувавши ч. 8 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII можна дійти переконливого висновку, що дана норма є недоопрацьованою та «неробочою», оскільки юридично за боржником закріплено право домовитись зі стягувачем реалізувати майно шляхом уникнення процедури реалізації майна на прилюдних торгах, однак подальша процедура не врегульована і застосування цієї норми в рамках відкритого провадження є наслідком скасування будь-якою стороною

виконавчого провадження документів винесених за результатами застосування цієї норми.

Тому на нашу думку, дану норму необхідно взагалі виключити із Закону України «Про виконавче провадження», адже в існуючих умовах вона недієва.

Також, в процесі дослідження проблемних аспектів при здійсненні виконавчого провадження зв'язку з запровадженими нововведеннями, а саме електронного арешту/зняття арешту з майна боржника у межах виконавчого провадження було виявлено деяку проблематику, яку, на нашу думку, необхідно усувати задля уникнення порушення строків вчинення виконавчих дій виконавцями.

Тема електронного арешту майна боржника досліджувалася приватним виконавцем виконавчого округу Львівської області Зоряном Маковецьким.

Відтак, під зазначеним нововведенням розуміється Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів від 10.07.2020 № z0140-18.

Відповідно до зазначеного Порядку постанова про арешт майна боржника, винесена під час примусового виконання рішення, надсилається до ЄДР в електронному вигляді з використанням електронного цифрового підпису (далі - ЕЦП) державного, приватного виконавця, який виніс відповідну постанову, через АСВП[8].

Арешт майна боржника припиняється на підставі винесеної державним, приватним виконавцем постанови про:

закінчення виконавчого провадження на підставі пунктів 1-3, 5-7, 9-12, 14, 15 частини першої статті 39 Закону;

повернення виконавчого документа стягувачу на підставі пунктів 1, 3, 11 частини першої статті 37 Закону;

зняття арешту з майна боржника з підстав, передбачених статтею 59 Закону.

Арешт з майна боржника також знімається згідно з постановою начальника відповідного відділу державної виконавчої служби, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, у разі виявлення порушення порядку накладення арешту, встановленого Законом[8].

Постанова, на підставі якої припиняється арешт майна боржника, надсилається до ЄДР в електронному вигляді з використанням ЕЦП державного, приватного виконавця, який виніс відповідну постанову, через АСВП[8].

Тобто, виходячи із зазначених норм, накладення арешту та зняття арешту здійснюється в рамках відкритого виконавчого провадження, яке перебуває у виконавця.

Безперечно, такий електронний обмін через АСВП є дієвим та більш ефективним за попередній порядок накладення/зняття арешту з майна, що належить боржнику, однак в сучасних умовах кожні зміни тягнуть за собою деякі недосконалості, які потребують врегулювання.

За вищенаведеним проблема виникає саме при вилученні електронного арешту з майна боржника після реалізації майна на прилюдних торгах.

Відповідно до ч. 29 розділу 8 Інструкції з організації примусового виконання рішень від 29.09.2020 № z0489-12 після реалізації арештованого майна чи його передачі стягувачу в рахунок погашення боргу всі арешти та заборони з такого майна знімаються не пізніше наступного робочого дня після отримання виконавцем документів, що підтверджують повний розрахунок за придбане майно на електронних торгах або після його передачі стягувачу така ж норма встановлена і в Порядку реалізації арештованого майна, а саме не пізніше наступного робочого дня з дня видачі/надсилання акта про проведені електронні торги переможцю всі арешти та заборони, накладені органами державної виконавчої служби (приватними виконавцями), з такого майна знімаються виконавцем (крім арешту, накладеного на виконання рішення суду про вжиття заходів для забезпечення позову). Копії постанови виконавця про зняття арешту з реалізованого майна надсилаються не пізніше наступного робочого дня після її винесення переможцю та відповідному органу (установі) для зняття арешту[14].

Виконавець після реалізації транспортного засобу на прилюдних торгах зобов'язаний зняти арешт з реалізованого майна в рамках відкритого виконавчого провадження.

Однак, непоодинокими випадками є наявність декількох виконавчих проваджень щодо одного й того ж боржника, які перебувають на виконанні у декількох приватних виконавців, або наявність виконавчого провадження щодо одного боржника і у відділі ДВС і у приватного виконавця, кожен з яких в рамках свого провадження здійснює заходи примусового виконання щодо належного боржнику майна, в тому числі арешт і розшук в електронному форматі через АСВП.

Аналізуючи норми законодавства можна зробити висновок, що після реалізації транспортного засобу на прилюдних торгах, виконавець може вилучити обтяження з реалізованого майналише в рамках свого відкритого провадження де арешт і був накладений, а у разі наявності інших електронних арештів і розшуків, накладених виконавцями в рамках інших проваджень, механізм відсутній, що є реальною проблемою та порушенням з боку виконавця, яким реалізовано транспортний засіб, що полягає в не знятті арештів. А для переможця електронних торгів такі недосконалості є наслідком неможливості останнім перереєструвати на себе придбаний на електронних торгах транспортний засіб.

Також, хочеться відмітити, що в сьогоденних умовах актуальною є проблема неналежного захисту прав стягувача та фактична неможливість задоволення його законних вимог. Перш за все, йдеться про можливість задоволення вимог банків до своїх позичальників, які неналежним чином виконують свої грошові зобов'язання за відповідними кредитними договорами.

Найпоширенішим способом забезпечення зобов'язання за кредитним договором у банківській діяльності є застава, під якою розуміється й іпотека як вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном. Відповідно найбільше проблем, пов'язаних зі зверненням стягнення на предмет іпотеки, обумовлено різними групами правовідносин, які регулюють іпотеку, та

звернення стягнення на майно. У зв'язку з цим суперечливою є наявність відсильної норми у ч. 7 ст. 51 Закону України «Про виконавче провадження» від 25.09.2020 № 1404-VIII положення, згідно з яким примусове звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється виконавцем з урахуванням положень Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV.

Однією з найскладніших теоретичних проблем є звернення стягнення на майбутні права. Про майбутні права на майно йдеться у ч.1 ст.55 Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV. При чому ці права не називаються ні майновими, ні правом власності (яке виникне в майбутньому). Однак в ч. 8 ст.55 вже вживається інший вираз стосовно іпотеки на нерухомість, будівництво якої не завершено. В цьому разі вказується, що іпотекою за іпотечними договорами є майнові права на нерухомість [9]. Так само це зроблено у ч.1 ст.10 Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» від 01.07.2020 № 978-IV, в якому зазначається, що «предметом іпотеки за іпотечним договором є майнові права на нерухомість, яка є об'єктом будівництва» [10]. Ця проблема в цілому пов'язана з поняттям майнових прав, які розуміються і врегульовуються в різному законодавстві по-різному. Законодавець коливається від їх поняття як речей, речових прав, зобов'язальних прав, прав вимоги до прав інтелектуальної власності тощо.

В приписах ст. 24 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 01.01.2020 № 1255-IV [11] вказується, що обтяжувач, який ініціює звернення стягнення на предмет забезпечувального обтяження, зобов'язаний до початку процедури звернення стягнення зареєструвати в Державному реєстрі відомості про звернення стягнення на предмет обтяження. Таке положення не має сенсу, адже ще під час оформлення майна в заставу заставодержатель визначив певне майно як таке, право реалізації якого належить йому першочергово.

За своїм змістом, ст. 24 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 01.01.2020 № 1255-IV [11] зобов'язує

заставодержателя повторно проводит ті самі дії. У свою чергу, заставодавець, розуміючи факт передання ним в заставу майна, повинен усвідомлювати, що в разі невиконання боржником основного зобов'язання кредитор має право задовольнити свої вимоги за рахунок реалізації зазначеного майна. Невиконання цієї вказівки законодавця, мало наслідком отримання судових рішень не лише про визнання незаконними окремих виконавчих дій, а й відмову в задоволенні позовних вимог про звернення стягнення на предмет застави.

Правозастосувачі по різному підходять щодо моменту, коли вказану реєстрацію слід проводити. Судова практика має чітку тенденцію щодо необхідності проведення реєстрації до моменту подання відповідної позовної заяви, мотивуючи це наявним в цьому Законі визначенню звернення стягнення як «вжиття обтяжувачем передбачених законом заходів щодо предмета обтяження для задоволення своїх прав чи вимог, які випливають із змісту обтяження» [11]. Однак в нормах ст. 48 Закону України «Про виконавче провадження» під зверненням стягнення розуміється арешт, вилучення та примусова реалізація майна боржника. Отже, правильною є позиція щодо необхідності реєстрації звернення стягнення саме після отримання відповідного виконавчого документу та виконання окремих виконавчих дій. Подання позовної заяви про звернення стягнення на предмет іпотеки є лише спробою такого звернення, а не завершеним фактом.

Одним з найбільш спірних питань, які стосуються звернення стягнення на предмет іпотеки є невизначеність із термінологією, яка стосується співвідношення понять «спосіб захисту» і «спосіб звернення стягнення». Зокрема, це підтверджується однією з найбільш відомих гучних справ останнього року. У справі № 310/11024/15-ц позивач звернувся до суду з позовом, у якому просив звернути стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки шляхом продажу позивачем від власного імені предмета іпотеки будь-якій особі-покупцю. На думку суду першої інстанції, унаслідок невиконання відповідачем зобов'язань за кредитним договором виникла заборгованість, а тому позивач має право задовольнити свої вимоги за рахунок предмета іпотеки.

Апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції [26]. Проблема полягає в питанні, чи можна в судовому порядку заявити вимогу про те, що й так передбачено в договорі як позасудовий механізм.

Слід зауважити, що стосовно цієї проблеми судова практика значно різниться. Одна позиція полягала в тому, що обрання певного способу правового захисту, зокрема досудового врегулювання спору, є правом, а не обов'язком особи, яка добровільно, з огляду на власні інтереси, його використовує. Установлення законом або договором досудового способу врегулювання спору за волевиявленням суб'єктів правовідносин не вважають обмеженням юрисдикції судів і права на судовий захист (наприклад, постанова Верховного Суду України від 05.04.2017 р. у справі № 6-3034цс16) [18]. Водночас, очевидно, така позиція безпосередньо ґрунтується на Рішенні Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. № 15-рп/2002 (справа про порядок досудового врегулювання спорів) [24].

Інша позиція полягала в тому, що, оскільки сторони в договорі іпотеки у відповідному застереженні передбачили надання іпотекодержателеві права від його імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору іпотеки в позасудовому порядку, таке застереження – це позасудовий спосіб врегулювання спору, який сторони встановили самостійно в договорі й для реалізації якого необхідні тільки воля та вчинення дій із боку іпотекодержателя (наприклад, постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.03.2018 р. у справі № 760/14438/15-ц [19] (провадження № 14-38цс18), від 07.11.2018 р. у справі № 520/6819/14-ц (провадження № 14-343цс18) [20]).

Отже, основна дискусія в цій справі точилася навколо такого: якщо в договорі іпотеки передбачено право іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору іпотеки в позасудовому порядку, то чи може особа звертатися з позовом з аналогічним способом захисту до суду; чи можна позасудовий спосіб звернення стягнення на предмет іпотеки трансформувати на судовий (саме в контексті того способу захисту, який передбачено в договорі як позасудовий)?

У підсумку Пленум Верховного суду визначив, що:

1. Способи звернення стягнення на предмет іпотеки: судовий (звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі рішення суду); позасудовий: захист прав нотаріусом (звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі виконавчого напису нотаріуса) або самозахист (згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя). У цій частині, відверто кажучи, змістовної різниці між способами й підставами звернення стягнення на предмет іпотеки не вбачаємо, адже одне логічно впливає з іншого, що потім опосередковано й підтвердила ВП ВС (зокрема, п. 29 Постанови).

2. Способами задоволення вимог іпотекодержателя під час звернення стягнення на предмет іпотеки на підставі рішення суду (стаття 39 Закону) є: 1) реалізація предмета іпотеки шляхом проведення прилюдних торгів (статті 41 – 47 Закону); 2) продаж предмета іпотеки іпотекодержателем будь-якій особі-покупцеві (стаття 38 Закону).

3. Способами задоволення вимог іпотекодержателя під час звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору про задоволення вимог іпотекодержателя або відповідного застереження в іпотечному договорі, яке прирівнюється до такого договору за своїми правовими наслідками, є (частина третя статті 36 Закону): 1) передання іпотекодержателеві права власності на предмет іпотеки в рахунок виконання основного зобов'язання в порядку, установленому статтею 37 Закону; 2) право іпотекодержателя від свого імені продати предмет іпотеки будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу в порядку, установленому статтею 38 Закону [26].

Водночас, на думку Д. Ніколова закріплення певного способу звернення стягнення на предмет іпотеки в договорі не може автоматично означати, що іпотекодержатель позбавлений можливості звернутися з аналогічною позовною вимогою, якщо таку передбачено Законом для судового способу звернення стягнення [50, с. 40].

Початковою дією тріади, яка входить до змісту стягнення на предмет іпотеки у виконавчому провадженні є арешт предмету іпотеки. Як свідчить практика, останнім часом саме після проходження цієї початкової стадії подальше звернення стягнення на майно боржника унеможливується на тривалий період. У деяких випадках таке блокування може тривати роками. Причому мова йде не про випадки, коли боржник активно протидіє виконавцю (зупиняє виконавче провадження чи переховує майно) або коли треті особи намагаються визнати своє право на арештоване майно. Така ситуація пов'язана щодо моменту, коли стосовно боржника здійснюється кілька виконавчих проваджень за різними рішеннями.

Дуже складним питанням є проведення опису предмету іпотеки. Тут слід зауважити, що в судовому порядку звертається стягнення на предмет іпотеки (будинок, споруду, квартири) в разі зміни його в результаті будівельних робіт. При цьому опис предмета іпотеки за іпотечним договором не відповідатиме інвентаризаційним даним реконструйованого об'єкта нерухомості.

Слід зауважити, що ст. 5 Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV встановлено, що іпотека поширюється на частину об'єкта нерухомого майна, яка не може бути виділеною в натурі й була приєднана до предмета іпотеки після укладення іпотечного договору. А згідно з ч. 7 ст. 5 цього Закону, нерухоме майно передається в іпотеку разом з усіма його приналежностями. Але в такій ситуації звернення стягнення на предмет іпотеки в позасудовому порядку на підставі іпотечного договору виключається, оскільки право власності на приміщення не може бути зареєстровано [9].

На думку В.В. Стратійчук у разі виявлення незареєстрованих змін предмета іпотеки, іпотекодержатель змушений звертатися до суду з позовною заявою про звернення стягнення на предмет іпотеки. Усіх зацікавлених осіб, реєстраційну службу та інспекцію державного архітектурно-будівельного контролю слід залучати до участі в справі як третіх осіб без самостійних вимог. У позовній заяві необхідно чітко вказати параметри зміненого (реконструйованого) предмета іпотеки й просити суд звернути стягнення на визначений договором

предмет іпотеки разом із частиною, приєднаною до нього після укладення іпотечного договору. При цьому необхідно довести, у тому числі шляхом проведення відповідної експертизи, що приєднана до предмета іпотеки частина не може бути виділена в натурі [61, с. 146].

Однією з проблем процедури звернення стягнення на предмет іпотеки у виконавчому провадженні є реалізація такого майна. Згідно з п. 4 ст. 51 Закону України «Про виконавче провадження» реалізація заставленого майна здійснюється в порядку, встановленому цим Законом. Таке положення протирічить приписам чинного законодавства, оскільки процедура реалізації предметів застави визначена:

- Цивільним кодексом України від 16.10.2020 № 435-IV[16];
- статтями 20 – 26 Закону України «Про заставу» від 13.02.2020 № 2654-XII [12];
- статтями 33 – 51 Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV [9];
- ст. 43 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» від 01.01.2020 № 1255-IV [11], а також положеннями інших нормативних актів.

За загальним правилом організація продажу арештованого майна боржника покладається на спеціалізовані організації, які залучаються на конкурсній основі органами державної виконавчої служби. Однак виконавці не завжди враховують, що право вибору спеціалізованої організації належить іпотекодержателю (ч. 2 ст. 41 Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV) [32, с. 30].

Проблемним є визначення початкової ціни на предмет іпотеки.

Закон України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV не зобов'язує суд встановлювати початкову ціну предмета іпотеки для його подальшої реалізації, яка б відповідала його ринковій вартості чи вартості, визначеній у договорі іпотеки. Відповідно постає питання щодо того, які критерії повинен

застосовувати суд при визначенні початкової ціни, адже закон не конкретизує ці критерії.

О.С. Ткачук зауважує, що інколи суди визначають початкову ціну для реалізації, враховуючи вартість, яку сторони вже узгодили в договорі (заставна вартість майна), проте за таких умов не враховується фактор розірваності в часі моментів укладення договору та розгляду справи в суді. Окремі суди встановлюють початкову ціну для реалізації предмета іпотеки за результатами оцінки, що буде проведена суб'єктом оціночної діяльності під час судового розгляду справи або виконавчого провадження. Деякі суди вирішення питання початкової ціни для подальшої реалізації предмета іпотеки передають виключно на стадію виконання рішення суду [56, с. 125].

Вважаємо, що суди мають виходити з того, що ціна предмета іпотеки встановлюється в самому договорі. У випадку, якщо під час розгляду справи сторони з такою оцінкою погоджуються, то в суду немає підстав її не брати до уваги, оскільки вона є умовою договору. Якщо між сторонами виникає спір щодо такої оцінки, то залежно від того, яка сторона її оспорує, за змістом ч. 3 ст. 10 Цивільного процесуального кодексу України від 13.08.2020 № 1618-ІV вона має право подати клопотання про призначення та проведення відповідної судової експертизи [17].

В. Литвин зауважує, що «Раніше суди були категоричні. Відповідно до попередньої правової позиції вищих судів: зазначення початкової ціни реалізації предмету іпотеки є обов'язковим компонентом судового рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом його реалізації, в тому числі на прилюдних торгах і вона має бути встановлена на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна, на підставі оцінки, проведеної суб'єктом оціночної діяльності» [48, с. 26].

Наразі Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що у спорах цієї категорії не зазначення у резолютивній частині рішення суду початкової ціни предмета іпотеки в грошовому вираженні не має вирішального значення та не тягне за собою безумовного скасування судових рішень [50, с. 26].

В іншій постанові від 27.06.2018 р. у справі № 372/3785/15-ц Верховний Суд вказав на правомірність визначення судом початкової ціни предмета іпотеки для його подальшої реалізації на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна, на підставі оцінки, проведеної суб'єктом оціночної діяльності/незалежним експертом на стадії оцінки майна під час проведення виконавчих дій.

Тобто, Велика Палата Верховного Суду фактично поставила під сумнів необхідність проведення судової експертизи під час судового процесу, перенісши цю процедуру на стадію виконавчого провадження та залишивши при цьому можливість для суду не зазначати початкову ціну реалізації предмету іпотеки у судовому рішенні.

Така позиція є логічнообґрунтованою, оскільки початкова ціна реалізації предмета іпотеки, встановлена після проведення довготривалої судової експертизи, вже на стадії виконання рішення по суті не відповідатиме ринковим цінам на цей же об'єкт нерухомості, оскільки з часу проведення судової експертизи та розгляду справи в судах апеляційної та касаційної інстанцій, може пройти більше 1 року, внаслідок чого строк дії звіту про оцінку майна закінчується. Як наслідок, у іпотекодавця з'являється можливість клопотати про проведення повторної експертизи на цей же об'єкт нерухомості, чим частіше за все і користуються недобросовісні боржники.

В.В. Стратійчук також зауважує, що вартісна оцінка предмета іпотеки загалом повинна вважатися однією із обов'язкових вимог при вирішенні іпотечних спорів, яка висувається до сторін спору. При чому оцінка має проводитися у випадку існування неузгодженості позицій кредитора та боржника, а у випадку із майном, що перебуває хоча б частково у державній чи комунальній власності, така оцінка є обов'язковою [61, с. 141].

У зв'язку з цим необхідним є залучення в порядку статті 57 Закону України «Про виконавче провадження» у виконавчому провадженні виконавцем експерта – суб'єкта оціночної діяльності для проведення оцінки майна на етапі його підготовки до реалізації.

В.В. Стратійчук вважає, що визначення судовим рішенням початкової вартості предмета іпотечного договору не позбавляє державного виконавця обов'язку призначити для проведення оцінки суб'єкта оціночної діяльності. Разом із тим, вказаний суб'єкт не має за обов'язок враховувати ціну, визначену судом, оскільки вказане не передбачено Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» та порушує принцип незалежності під час проведення оцінки [61, с. 142].

Таким чином, зазначення в судовому рішенні початкової вартості продажу предмета іпотечного договору ані за погодженням сторін, ані на підставі судової експертизи не позбавляє в подальшому сторони іпотечного договору та інших учасників виконавчого провадження дотримуватися імперативних приписів чинного законодавства щодо необхідності проведення незалежної оцінки.

Як показує практика, боржники, з метою затягування процесу передачі майна на реалізацію, дуже часто оскаржують результат оцінки майна та зупиняють процедуру реалізації майна шляхом забезпечення відповідного позову, що дозволяє боржникові затягнути даний процес на період від 4 до 8 місяців. Ще небезпечнішим для стягувача є випадки, коли боржник навмисно домагається зниження стартової ціни. В даному випадку ризики існують тоді, коли відсутнє інше майно боржників для забезпечення його вимог, а застава продається на електронних торгах за заниженою ціною, що не покриває суму боргу.

Якщо має місце така ситуація, це вказує на підготовку заставодавця (боржника) до викупу власного майна через узгоджені дії «друзиних» йому осіб. Тобто, підготовка до виведення власного арештованого майна з під арешту шляхом його викупу на електронних торгах за ціною, що є значно нижчою від ринкової ціни.

Сьогодні порядок проведення електронних торгів та здійснення ставок регламентовано наказом Міністерства Юстиції України «Про реалізацію арештованого майна шляхом проведення електронних торгів» [7].

Згідно Порядку реалізація майна відбувається шляхом формування організатором торгів (СЕТАМ) лоту, на базі отриманої від державних виконавців інформації про таке майно, та розміщення його для загального доступу у відповідності до категорії товару [7].

Узгоджені дії зареєстрованих учасників електронних торгів, з метою зниження купівельної ціни лоту, працюють наступним чином:

Відповідні особи, в кількості не менше трьох, проходять процедуру реєстрації на Веб-сайті, сплачують гарантійні внески на рахунок Організатора, подають заявку на участь в електронних торгах щодо відповідного лоту. Один із учасників робить першу пропозицію з найнижчою надбавкою до стартової ціни. За кілька хвилин у гру вступають інші учасники, які піднімають ціну до захмарної ціни, цим самим усуваючи інших конкурентів, не надавши їм можливості запропонувати вищу ціну від першої пропозиції. В подальшому два учасники, які підняли ціну та не дали вступити в боротьбу за лот іншим зареєстрованим учасникам, відмовляються від своїх пропозицій. В результаті перемога дістається учаснику, що запропонував найнижчу ціну.

Іншим проблемним аспектом є встановлені законодавцем обов'язкові межі, що мають бути дотримані державним виконавцем при проведенні переоцінки предмета іпотеки. Так, наприклад, на повторному аукціоні початкова вартість заставленого майна може бути зменшена тільки за згодою заставодержателя, але не більше ніж на 30 відсотків (ч. 4 п. 18 Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна від 03.06.2011 № 1448-97-п) [13]. У випадку, якщо відбувається переоцінка предмета іпотеки, ціна може бути знижена не більше ніж на 25 відсотків (ч. 2 ст. 49 Закону України «Про іпотеку» від 14.07.2020 № 898-IV) [9].

Водночас, система електронних торгів СЕТАМ не зовсім є прозорою. Як показує практика учасники торгів є незадоволеними роботою системи та скаржаться, що не дивлячись на виконані ними всі вимоги щодо реєстрації, сплати гарантійних внесків та допущення до електронних торгів щодо відповідного лоту, вони не змогли реалізувати своє право на участь у торгах,

оскільки на відповідному етапі проведення торгів система заблокувала учаснику можливість здійснити ставку, а то і взагалі з незрозумілих причин клавіші ставок від самого початку торгів були неактивними.

Таким чином, зареєстровані та допущені до торгів учасники незрозумілим чином усуваються системою від участі в торгах по незрозумілих причинах. У пошуках справедливості деякі з постраждалих учасників зверталися до суду і Єдиний державний реєстр судових рішень містить чимало таких прикладів. З чим пов'язані вказані проблеми у системі електронних торгів СЕТАМ при проведенні аукціонів з продажу арештованого майна в Україні – чи то з самим програмним забезпеченням, чи з можливими втручаннями в електронну систему, наразі однозначно відповісти ніхто не може.

Існування вказаних проблеми у системі електронних торгів та їх системний характер нівелюють основні завдання, які ставилися при її запровадженні: створення максимального конкурентного середовища при реалізації арештованого майна для гарантування максимальної ціни продажу, унеможливлення корупційних ризиків у процесі реалізації арештованого майна, швидкість та доступність процедури електронних торгів.

Підсумовуючи наведене зазначимо, що не дивлячись на наявність у Законі України «Про виконавче провадження» лише однієї статті, що регулює порядок звернення стягнення на предмет іпотеки, це питання є досить складним та неоднозначним. Пов'язане це, перш за все, із значною кількістю інших актів у цій сфері, які не узгоджені з Законом України «Про виконавче провадження». В першу чергу це стосується Законів України «Про заставу» та «Про іпотеку», оскільки це спеціальні акти, які визначають сутність та статус майна, що передається в заставу, і мають встановлювати особливості його відчуження. Окрім того, основними проблемами на стадії виконання судового рішення про звернення стягнення на предмет іпотеки є: затягування процедури реалізації майна заставодавцем (боржником) через оскарження експертних висновків (звітів про оцінку предмету іпотеки); оскарження заставодавцем (боржником) дій виконавця, пов'язаних з оцінкою; існування проблем у самій системі

електронних торгів СЕТАМ; затягування процедури реалізації майна через оскарження результатів проведення публічних торгів у зв'язку з порушення порядку та процедури їх проведення

Безумовно, Україна робить кроки для ефективнішого виконання рішень судів та інших органів, однак з кожним нововведенням з'являються деякі проблеми, які на перевагу ускладнюють процес виконання.

Вважаємо, що для отримання найкращого результату змін в площині виконання виконавчого документу в Україні необхідно також досліджувати досвід європейських країн, де зміни в системі примусового виконання рішення були запровадженні набагато раніше ніж в Україні, а також європейські країни за достатній проміжок часу відшліфовують нерівності законодавства у сфері виконавчого провадження, що дає можливість в Україні здійснити зміни без суттєвих недосконалостей.

Отже, дослідження «налаштованого» виконавчого процесу зарубіжних країн є важливим і необхідним джерелом інформації для розвитку інституту виконання в Україні, оскільки досліджуючи досвід інших країн є можливість в подальшому застерегти виникнення проблемних аспектів виконання виконавчих документів.

Однак, станом на сьогодні система виконання рішень в Україні залишається недосконалою і також вбачається, що разом з запровадженням у 2016 році змішаної системи виконання рішень судів та інших органів також з'явилося чимало проблемних аспектів примусового виконання рішень, однак ми переконані, українське законодавство щодо примусового виконання рішень має продовжувати трансформуватися в напрямі змішаної системи виконання рішень з урахуванням досвіду її функціонування в інших європейських державах.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

На підставі результатів проведеного дослідження автором зроблено наступні висновки.

1. Узагальнення різних підходів вчених до виконавчого провадження дозволило сформулювати власне бачення виконавчого провадження - під ним доцільно розуміти врегульовану правом сукупність пов'язаних між собою процесуальних дій відповідних органів та осіб з примусового виконання актів судів та інших органів (виконавчу процедуру), а також реальних виконавців по виконанню відповідних рішень. До принципів, які визначають виконавче провадження та закріплені в Законі України «Про виконавче провадження» слід додати своєчасність вчинення виконавчих дій та застосування заходів примусового виконання; повагу до честі і гідності громадянина; недоторканності мінімуму майна, необхідного для існування боржника-громадянина і членів його сім'ї; співвідносність обсягу вимог стягувача та заходів примусового виконання.

2. Виконання рішень судів та інших органів в умовах змішаної системи примусового виконання, звісно, дає позитивні результати в площині фактичного виконання виконавчих документів, оскільки така система здійснила розвантаження державних відділів примусового виконання, а також надала стягувачу можливість вибору органу, який буде здійснювати примусове виконання з певними умовами, однак проаналізувавши змішану систему виконання виявилось чимало проблемних аспектів при реалізації повноважень органами примусового виконання, що не врегульовані на законодавчому рівні і можуть спричинити недобросовісну конкуренцію між державними та приватними виконавцями.

Завданням органів примусового виконання є відновлення порушених прав стягувача, але на сьогодні існують деякі не врегульовані питання, що можуть порушити законне право стягувача на стягнення заборгованості за виконавчим документом.

3. Система примусового виконання рішень безпосередньо пов'язана із системою здійснення правосуддя в Україні, і саме тому висновки про ефективність системи судоустрою роблять за результатами втілення у життя судових рішень.

Становлення системи примусового виконання рішень, яка на сьогоднішній день зазнає численних змін задля покращення якісних і кількісних результатів роботи як державних, так і приватних виконавців, спрямоване на реальне виконання судових рішень.

На сьогодні одним із важливих аспектів вдосконалення діяльності органів примусового виконання рішень є вивчення позитивного досвіду інших держав у цій сфері та, по можливості, запровадження його кращих зразків в нашій державі.

Одним з основних напрямів реформування є, безумовно, «роздержавлення» системи виконання судових рішень шляхом запровадження інституту приватних виконавців. Адже очевидно, що за наявності особистої зацікавленості та комерційного інтересу приватні виконавці досягнуть значно більших успіхів і виконають поставлені суспільством завдання. Цьому також сприятиме більш широке використання норм суміжних правових інститутів, зокрема адміністративного примусу та кримінальної відповідальності, з метою попередження та припинення поширених зловживань і правопорушень, які знижують ефективність виконання рішень.

Запозичення досвіду зарубіжних країн, дає можливість здійснити перехід від державного виконання до змішаного з якомога меншими негативними наслідками для української системи, однак аналізуючи вищевикладене, Україна проходить, з урахуванням досвіду зарубіжного, свій шлях до покращення системи примусового виконання, хоч і зарубіжний досвід є безумовно важливим для дослідження та застосування його в Україні, однак необхідністю є врахування особливостей тієї чи іншої країни і сприйняття громадянами таких змін.

4. Концептуальним недоліком законодавчих актів у сфері виконавчого провадження є відсутність формалізованих критеріїв оцінювання ефективності діяльності державних і приватних виконавців, яка поглиблює дисбаланс відповідних суспільних відносин та засобів їх правового регулювання.

Виявлення проблематики виконавчого процесу є одним з найважливіших етапів при вивченні системи виконавчого процесу України, оскільки вивчення проблематики є необхідним для усунення колізій в законодавстві у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів, що дає можливість з кожним наступним етапом дослідження усувати виявлені проблеми та колізії, шляхом вдосконалення законодавства, що регулює діяльність органів примусового виконання.

За наявності проблемних аспектів, при реалізації державними та приватними виконавцями повноважень, покладених на них державою, ефективність примусового виконання рішень судів та інших органів значно знижується, а відтак і породжує недовіру суспільства до судової системи та системи виконавчого процесу в цілому, а також дає можливість боржникам у виконавчому провадженні ухилятися від примусового виконання рішення суду або рішення інших органів. Тому на сьогодні важливим є питання науково-практичного дослідження проблем, які виникають в процесі примусового виконання та внесення змін до законодавства, що регулює діяльність органів примусового виконання. Саме тому варто визнати виконавчий процес самостійною галуззю правової науки, що має ще більшу увагу науковців та практиків повернути до дослідження цієї проблематики.

З метою удосконалення чинного законодавства України з питань примусового виконання рішень судів та інших органів пропонується внести наступні **доповнення** до деяких законодавчих актів України, а саме:

– доповнити ч. ч. 1, 2, 3, 4, 5 ст. 337 Господарського процесуального кодексу України новим реченням такого змісту: «тимчасове обмеження керівника боржника - юридичної особи у праві виїзду за межі України»;

– доповнити ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» новим абзацом такого змісту: «у разі пред’явлення виконавчого документа на виконання до приватного виконавця, стягувач зобов’язаний сплатити на рахунок приватного виконавця 10 % від мінімальної заробітної плати авансового внеску»;

– доповнити ч. 8 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» новим реченням такого змісту: «про передачу майна стягувачу виконавець складає акт про передачу майна стягувачу в рахунок погашення заборгованості. Акт є підставою для реєстрації права власності стягувача на передане йому майно. У разі внесення покупцем коштів на рахунок органу державної виконавчої служби або приватного виконавця, виконавець складає акт про реалізацію боржником арештованого майна, який є підставою для оформлення права власності на придбане майно покупцем».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський процесуальний кодекс: Закон України від 16.08.2020 № 1798-XII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 30.08.2020).
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 15.08.2020 № 2747/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> (дата звернення 30.08.2020).
3. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 11.09.2020 № 4651-VI/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 30.08.2020).
4. Про виконавче провадження: Закон України від 25 вересня 2020 р. № 1404-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19> (дата звернення: 15.02.2020).
5. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Закон України від 03 липня 2020 р. № 1403-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1403-19> (дата звернення 15.02.2020).
6. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: Наказ Міністерства юстиції України від 22 лютого 2012 р. № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення 01.09.2020).
7. Порядок реалізації арештованого майна: Наказ Міністерства юстиції України від 29 вересня 2016 року. № 2831/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1301-16> (дата звернення 01.09.2020).
8. Порядок взаємодії Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та органів і осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів: Наказ Міністерства внутрішніх справ, Міністерства юстиції України від 30 січня 2018 року № 64/261/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0140-18> (дата звернення 01.09.2020).

9. Про іпотеку: Закон України від 14.07.2020 № 898-IV/ Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15> (дата звернення 21.09.2020).
10. Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю: Закон України від 01.07.2020 № 978-IV/ Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15> (дата звернення 21.09.2020).
11. Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 01.01.2020 № 1255-IV/ Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255-15> (дата звернення 21.09.2020).
12. Про заставу: Закон України від 13.02.2020 № 2654-XII/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12> (дата звернення 21.09.2020).
13. Положення проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1997 р. № 1448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1448-97-%D0%BF> (дата звернення: 06.09.2020).
14. Інструкція з організації примусового виконання рішень: Наказ Міністерства юстиції України від 29.09.2020 № z0489-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12> (дата звернення 19.02.2020).
15. Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: Постанова Правління Національного банку України від 21 січня 2004 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04> (дата звернення 19.02.2020).
16. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. Ст.356.
17. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.

18. Постанова Верховного Суду України від 05.04.2017 р. у справі № 6-3034цс16. URL: <https://oda.court.gov.ua/sud1590/pravovipoziciiivsu/6-3034cs16> (дата звернення: 06.09.2020).
19. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21.03.2018 р. у справі № 760/14438/15-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73438185> (дата звернення: 06.09.2020).
20. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.11.2018 р. у справі № 520/6819/14-ц. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/58570819/> (дата звернення: 06.09.2020).
21. Рішення Волинського окружного адміністративного суду у справі № 140/2740/19 від 29.11.2019 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/86228415> (дата звернення: 06.09.2020).
22. Рішення Харківського окружного адміністративного суду у справі № 520/94/20 від 12.03.2020 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88378966> (дата звернення: 06.09.2020).
23. Рішення Конституційного Суду України у справі № 3-368/2018(5259/18) від 15.05.2020 року. URL: http://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2_p2_2019.pdf (дата звернення: 06.09.2020).
24. Рішення Конституційного Суду України від 09.07.2002 р. № 15-рп/2002 (справа про порядок досудового врегулювання спорів). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02> (дата звернення: 06.09.2020).
25. Справа № 310/11024/15-ц від 29 травня 2019 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/82703516> (дата звернення: 06.09.2020).
26. Ухвала Господарського суду міста Києва у справі № 910/2078/19 від 09.01.2020 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86905468>.
27. Ухвала Господарського суду міста Києва у справі № 910/1015/18 від 23.03.2020 року. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88359382>.
28. Аристотель. Политика. Москва: АСТ, 2002. С.349.

29. Алимова Э. Ш. Компетенция суда на стадии исполнительного производства в гражданском процессе: дис. канд. юр. наук: 12.00.15. Москва, 2017. С.222.
30. Авторгов А. Контроль Мин'юсту за приватними виконавцями: захист прав сторін чи засіб тиску? Юридична газета. 2018. № №34 (636). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/kontrol-minyustu-za-privatnimi-vikonavcyami-zahist-prav-storin-chi-zasib-tisku.html> (дата звернення 08.08.2020).
31. Актуальні питання виконавчого провадження: практичний посібник. Київ: ЦКП. 2009. С.82.
32. Актуальні проблеми виконавчого процесу України: теорія і практика: IV Міжнародна науково-практична конференція. Київ. 2019. С.76–81.
33. Басов А.В. До питання про визначення поняття «юридична процедура». *Вісник академії Митної служби в Україні*. 2011. №3. С.26–31.
34. Білоусов Ю. В. Поняття, призначення та класифікація строків у виконавчому провадженні. *Університетські наукові записки*. 2016. № 1. С.64–79.
35. Білоусов Ю. В. Виконавче провадження: Навч. посібник. Київ: Прецедент, 2005. С.188.
36. Білоусов Ю. В. Проблеми теорії і практики виконання рішень судів та інших органів зб. наук. пр. Хмельницький. 2019. С.64 – 68.
37. Бусел В.Т. Процедура. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. С.1179.
38. Васильковский Е. В. Гражданский процесс: Учебник гражданского процесса. Москва: Репринт, 2007. С.342.
39. Вставская И.М. Исполнительное производство: учеб. пособие. Москва: Проспект, 2010. С.232.
40. Галіцина Н. В. Адміністративна процедура як інститут адміністративного процесу. *Форум права*. 2010. № 4. С.163–177.
41. Гук Б.М. Проблеми дефініції поняття виконавчого провадження. *Університетські наукові записки*. 2009. №1 (29). С. 101-106.

42. Зміст виконавчого процесу / Щербак С.В. // *Правовий вісник УАБС*. 2011. № 2(5). С.15–19.
43. Исаенкова О. В. Исполнительное производство в Российской Федерации. Курс лекций: Учебное пособие. Москва: ГроссМедиа, 2008. С.78.
44. Крупнова Л. В. Окремі аспекти реалізації стадій процедури здійснення виконавчого провадження. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2017. Вип. 13. С.34–42.
45. Крупнова Л.В., Теремецький В.І. Застосування зарубіжного досвіду в сфері виконання юрисдикційних рішень в Україні. № 4 (45), 2016. С.43.
46. Кузнецов Е. Н. Исполнительное производство Франции. СПб : Санкт-Петербурггос. ун-т, 2005. С.280.
47. Когутич Є.Д.Зарубіжний досвід здійснення контрольних процедур за діяльністю приватних виконавців. Випуск 4, том 2. 2018 С.191–197.
48. Когутич Є.Д, адміністративно-правове забезпечення здійснення контролю за діяльністю приватних виконавців в Україні. УДК 35.078.3. URL: http://sipl.com.ua/wpcontent/uploads/2019/05/Diss_%D0%9A%D0%BE%D0%B3%D1%83%D1%82%D0%B8%D1%87_%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B0%D0%B8%CC%86%D1%82.pdf (дата звернення 08.08.2020).
49. Лященко А. Проблемні питання реалізації повноважень державного і приватного виконавця в зведеному виконавчому провадженні. URL: <https://radako.com.ua/news/problemni-pitannya-realizaciyi-povnovazhen-derzhavnogo-i-privatnogo-vikonavcsya-v-zvedenomui> (дата звернення 14.03.2020).
50. Литвин В. Проблеми щодо звернення стягнення на предмет іпотеки на стадії виконання судового рішення. *Судовий вісник*. 2019. №4. С.25–29.
51. Морозова И.Б. Исполнительное производство: учебно-практическое пособие. Москва: Городец, 2006. С.560.
52. Ніколов Д. Звернення стягнення на предмет іпотеки: проблеми способів захисту. *Юрист&Закон*. 2019. №29. С.33–41.

53. Ожегов С. И. Процедура. Словарь русского языка: 70 000 слов / под ред. Н. Ю. Шведовой. Москва: Рус. яз., 1989. С. 558.
54. Отчак Н. Я. Виконавче провадження як завершальна стадія судового процесу. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2011. Вип. 6. С.182–185.
55. Пашинін О. А. Правові основи інформаційного забезпечення стадій виконавчого провадження в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 4. С.118–121.
56. Пшонка М.П., Ткачук О.С. Судові спори, пов'язані з договором іпотеки житлових приміщень: проблемні питання правозастосування. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2012. № 3(6). С.121–127.
57. Соломко О. Арешт плюс арешт та помножити на арешт. *Юридична газета*. 2018. № №34 (636). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/aresht-plyus-aresht-ta-pomnozhati-na-aresht.html> (дата звернення 15.03.2020).
58. Свирин Ю.А. Исполнительное производство и трансгрессия исполнительного права: монография. Москва: Астра-полиграфия, 2009. С.239.
59. Сергун А.К. Принудительное исполнение судебных решений в общем процессе реализации норм права. *Теоретические вопросы реализации норм права*. 1978. Т. 61. С.89–90.
60. Стратійчук В.В. Іпотека в цивільному праві України: автореф. дис. канд. юр. наук: 12.00.03. Київ, 2017. С.216.
61. Фурса С., Фурса Є. Короткий коментар Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини // *Юриспруденція: теорія і практика*. 2007. №3 (29) С.30.
62. Фурса С., Фурса Є. Науково-практичний коментар до Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини". Київ Видвець Фурса С.Я. 2007. С.52.

63. Фурса Є.І., Дрганєвіч О.В. Дії державного виконавця щодо задоволення права боржника на визначення першочерговості стягнення // *Юриспруденція: теорія і практика*. 2007. №10 (37). С.36-40.
64. Фурса С.Я., Покрещук О.О. Питання імплементації міжнародно-правових норм у законодавство України про виконавче провадження // *Право України*. 2000. №3. С.84–87.
65. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В. Закон України «Про державну виконавчу службу», «Виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Науково-практичний коментар. Київ: Кидавець Фурса С.Я.: КНТ, 2008. С.1172.
66. Фіолєвський Д. П. Державна виконавча служба України: Навч. посіб. Київ: Алерта, 2004. С.564.
67. Чабан С. С. Поняття та завдання виконавчого провадження. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 2. С.253–256.
68. Чельшева М.Ю. Исполнительное производство: процессуальная природа и цивилистические основы. Москва: ЮрПресс. 2007. С.397.
69. Штефан М. Й. Виконання судових рішень: Навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2001. С.320.
70. Шкляр С.В., Фурса С.Я., Снідевич О.С. Реформа виконавчого провадження: сьогодення та перспективи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (30 березня 2018. Київ). Київ. 2018. С.169–172.
71. Шандрук С. Системи примусового виконання рішень суду. Світовий досвід. *Науковий вісник* 2020. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik5/fail/+Shandruk. (дата звернення 08.08.2020).
72. Шелевер Н.В. Особливості виконавчого провадження в країнах європейського союзу. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9738/1/FP_index.htm_2016_1_42%20%281%29 (дата звернення 08.08.2020).

73. Юридична газета. Державні vs приватні виконавці: взаємодоповнення чи протистояння. 2019. URL: <https://sk.ua/uk/publications-uk/derzhavni-vs-privatni-vikonavtsi-vzaiemod/>. (дата звернення 21.03.2020).

74. Статут НПО «Асоціація приватних виконавців України»: Рішення першого З'їзду приватних виконавців України від 14.11.2017 № 1 URL: <http://www.ae.org.ua/wpcontent/uploads/2016/12/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82-%D0%90%D0%9F%D0%92%D0%A3.pdf>. (дата звернення 21.09.2020).

75. Положення про Раду приватних виконавців України: Рішення першого З'їзду приватних виконавців України від 14.11.2017 № 1 URL: <http://www.ae.org.ua/wpcontent/uploads/2016/12/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%A0%D0%9F%D0%92%D0%A3.pdf>. (дата звернення 21.09.2020).